

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**EVLİLİK UYUMUNUN, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE KİŞİLERARASI
İLİŞKİ TARZLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Erdal HAMARTA

Hazırlayan

Aslan Ali SOLMAZ

Konya – 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Aslan Ali SOLMAZ
	Numarası	118301051020
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Evlilik Uyumunun, Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

12/07/2019

Öğrencinin
Adı Soyadı İmzası

Aslan Ali SOLMAZ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Aslan Ali SOLMAZ
	Numarası	118301051020
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Erdal HAMARTA
	Tezin Adı	Evlilik Uyumunun, Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Evlilik Uyumunun, Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından İncelenmesi başlıklı bu çalışma 01/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Erdal HAMARTA	
Jüri Üyesi	Doç.Dr. Zeliha TRAŞ	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Deniz GÜNAYDIN	

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana engin bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, destekleyen ve beni güdüleyen değerli danışmanım Prof. Dr. Erdal HAMARTA'ya ilgisinden ve sabrından dolayı çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim sürecinde tanıştığım bölüm ve fakülte hocalarıma ders ve ders dışında bizimle paylaştıkları bilgi ve tecrübeleri ayrıca ilgileri için teşekkürlerimi sunarım.

Çocukluğumdan bu yana her zaman eğitimin önemine inanmış çok değerli Anneme, Babama ve ayrıca Kardeşlerime bana olan inançları, güvenleri ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Sevgili eşim Havva Solmaz'a, kızım Hümeysra'ya ve oğlum Mehmet'e bu süreçte gösterdikleri sabır, ilgi ve sağladıkları katkılardan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Aslan Ali SOLMAZ		
	Numarası	118301051020		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora
				☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Erdal HAMARTA		
Tezin Adı	Evlilik Uyumunun, Kişilik Özellikleri Ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından İncelenmesi			

ÖZET

Bu araştırma genel tarama modelinde olup, evli bireylerin kişilik özellikleri ile kişilerarası ilişki tarzlarının evlilik uyumuna etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın örneklem grubu Ankara Merkez ilçelerinde yaşamakta olan evli kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Örneklem grubuna Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi; Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen ve Tutarel-Kışlak (1999) tarafından Türkçe'ye güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılarak uyarlanan Evlilik Uyum Ölçeği ve araştırmacı tarafından düzenlenen Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde t- testi, ANOVA ve Pearson Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Regresyon istatistiksel analizleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda evli bireylerin cinsiyetlerine, evlenme biçimi ve gelir düzeyine göre evlilik uyumu düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı bulunmuştur. Ayrıca evli bireylerin evlilik uyumları, evlilik yılına bağlı olarak

anlamalı bir şekilde değiştiği bulunmuştur. Bir yıldan daha az evli olanların evlilik uyumları 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl evli olan bireylerden daha olumlu olduğu görölmüştür. Evli bireylerin evlilik uyumları, evli bireylerin eğitim seviyelerine bağlı olarak anlamalı bir şekilde değişmektedir. Bireylerin eğitim durumları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucuna göre, lisans mezunu evli bireylerin ortaokul mezunu evli bireylere göre evlilik uyumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Evli bireylerin evlilik uyumu ile zehirleyici ilişki tarzları arasında negatif ve anlamalı bir ilişki olduğu görölmektedir. Ayrıca evli bireylerin evlilik uyumu ile sıfatlara dayalı kişilik ölçeği alt boyutlarından olan yumuşak başlılık kişilik özelliği ile arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamalı bir ilişki olduğu; duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile arasında yüksek düzeyde, negatif ve anlamalı bir ilişki olduğu görölmektedir. Elde edilen sonuçlara göre bazı önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Evlilik Uyumu, Kişilik Özellikleri, Kişilerarası İlişki Tarzı

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Aslan Ali SOLMAZ		
	Numarası	118301051020		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Erdal HAMARTA		
	Tezin Adı	The Investigation of Marital Adjustment in terms of Personality Traits and Interpersonal Relationship Style		

SUMMARY

This research is a descriptive study in the general screening model and investigates marital adjustment in terms of personality traits and interpersonal relationship style.

The sample group of the study were married males and females resided in Ankara. Adjective Based Personality Scale was prepared by Bacanlı, İlhan and Aslan (2009); Marital Adjustment Scale was developed by Locke and Wallace (1959) adopted to Turkish by Tutarel-Kışlak (1999) with the study of validity and reliability, and Personal Information Form was arranged by researcher. T- test, ANOVA, Pearson moment correlation coefficient, multiple regression statistical analysis were used in the study.

According to the results of the research, marital adjustment level is not significantly different to gender, marriage styles, socio-economic status. In addition the level of marital adjustment is significantly different according to married years, sample group who has married for less than a year have more marital adjustment

level than those married between 1-5 years, 6-10 years and 11-15 years. Besides the level of marital adjustment is significantly different according to education level. Sample groups who graduated from a university have more marital adjustment level than those graduated from secondary school.

It has been found that there was significant negative relationship between the levels of inhibiting/poisonous relationship style and marital adjustment. Also there was significant positive relationship between the levels of marital adjustment and peacefulness personality trait. In addition there was significant negative relationship between the levels of marital adjustment and neuroticism personality trait. Based on the results some suggestions are given.

Keywords: Marital Adjustment, Personality Traits, Interpersonal Relationship Style

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	II
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	III
TEŞEKKÜR.....	IV
ÖZET	V
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLolar LİSTESİ.....	XII
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM.....	3
1.2. ALT PROBLEMLER.....	3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.4. SAYILTLAR.....	5
1.5. SINIRLILIKLAR	5
1.6. TANIMLAR.....	5
BÖLÜM II.....	6
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. EVLİLİK	6
2.1.1. EVLİLİK İLE İLGİLİ KURAMLAR.....	6
2.1.1.1. PSIKODİNAMİK KURAM.....	6
2.1.1.2. BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI KURAM.....	7
2.1.1.3. SEMBOLİK-YAŞANTISAL AİLE KURAMI	7
2.1.1.4. BAĞLANMA KURAMI	8
2.1.1.5. YAPISAL AİLE KURAMI	8
2.1.1.6. STRATEJİK AİLE TERAPİLERİ KURAMI	8
2.1.1.7. SOSYAL ÇATIŞMA KURAMI	9
2.1.1.8. FEMİNİST AİLE KURAMI	9
2.1.2. EVLİLİKTE UYUM.....	9
2.1.2.1. EVLİLİK UYUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER	10
2.2. KİŞİLİK	12
2.2.1. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ.....	12
2.2.2. KİŞİLİK GELİŞİMİ VE KİŞİLİK GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	13
2.2.3. KİŞİLİK KURAMLARI	15
2.2.3.1. PSIKANALİTİK KURAM	15
2.2.3.1.1. PSIKANALİTİK KURAMDA DİĞER GÖRÜŞLER	18
2.2.3.2. AYIRICI ÖZELLİK KURAMI	21

2.2.3.3. BIYOLOJİK KURAM	23
2.2.3.4. İNSANCIL KURAM	24
2.2.3.5. DAVRANIŞSAL/SOSYAL ÖĞRENME KURAMI	25
2.2.3.6. BİLİŞSEL KURAM	27
2.3. KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ	28
2.3.1. KİŞİLERARASI İLİŞKİ TARZLARI	29
2.3.2. KİŞİLERARASI İLİŞKİ KURAMLARI	29
2.3.2.1. BAĞLANMA KURAMI VE ROMANTİK İLİŞKİLER	29
2.3.2.2. AİLE İLİŞKİLERİ KURAMI	30
2.3.2.3. THIBAUT VE KELLEY' NİN DEĞİŞ TOKUŞ KURAMI	30
2.3.2.4. HARRY STUCK SULLIVAN VE KİŞİLERARASI İLİŞKİLER KURAMI	30
2.3.2.5. ERIC BERNE VE TRANSAKSIYONEL ANALİZ KURAMI	31
3.4. EVLİLİK UYUMU, KİŞİLİK VE KİŞİLERARASI İLİŞKİLER İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	31
3.4.1. EVLİLİK UYUMU KONUSUNDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR	31
3.4.2. KİŞİLİK KONUSUNDA YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR	37
3.4.3. KİŞİLER ARASI İLİŞKİLER KONUSUNDA YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR	39
BÖLÜM III	41
YÖNTEM	41
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	41
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	41
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	44
3.3.1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	44
3.3.2. SIFATLARA DAYALI KİŞİLİK TESTİ (SDKT)	44
3.3.3. EVLİLİK UYUM ÖLÇEĞİ (EUÖ)	45
3.3.4. KİŞİLERARASI İLİŞKİLER ÖLÇEĞİ (KİÖ)	45
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	46
BÖLÜM IV	47
BULGULAR	47
1. EVLİ BİREYLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE EVLİLİK UYUMUNA İLİŞKİN T-TESTİ SONUÇLARI	47
2. EVLİ BİREYLERİN EVLENME BİÇİMİNE GÖRE EVLİLİK UYUMUNA İLİŞKİN ANOVA SONUÇLARI	47
3. EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK YILINA GÖRE EVLİLİK UYUMUNA İLİŞKİN ANOVA SONUÇLARI	48
4. EVLİ BİREYLERİN EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE EVLİLİK UYUMUNA İLİŞKİN ANOVA SONUÇLARI	50
5. EVLİ BİREYLERİN KİŞİLİK GELİR DÜZEYLERİNE GÖRE EVLİLİK UYUMUNA İLİŞKİN ANOVA SONUÇLARI	51
6. EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK UYUMU İLE SAHIP OLDUKLARI KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE KİŞİLERARASI İLİŞKİ TARZLARINA İLİŞKİN KORELASYON SONUÇLARI	52

7. EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK UYUMU İLE SAHIP OLDUKLARI KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE KİŞİLERARASI İLİŞKİ TARZLARINA İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ SONUÇLARI	53
BÖLÜM V	56
TARTIŞMA VE YORUM	56
5.1. TARTIŞMA VE YORUM	56
BÖLÜM VI	60
SONUÇ VE ÖNERİLER	60
6.1. SONUÇLAR	60
6.2. ÖNERİLER	61
EKLER	81
EK-1	81
EK-2	83
EK-3	85

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Evli Bireylere Ait Demografik Özellikler	42
Tablo 2: Evli Bireylerin Cinsiyetine Göre Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarına Ait T-Testi Sonucu	47
Tablo 3: Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları	48
Tablo 4: Evli Bireylerin Evlilik Uyumu Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	48
Tablo 5: Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları	49
Tablo 6: Evli Bireylerin Evlilik Uyumu Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	49
Tablo 7: Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları	50
Tablo 8: Evli Bireylerin Evlilik Uyumu Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	51
Tablo 9: Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları	51
Tablo 10: Evli Bireylerin Evlilik Uyumu Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	52
Tablo 11: Kişilik Özellikleri Ve Kişilerarası İlişki Tarzlarının Evli Bireylerin Evlilik Uyumuyla İlişisini İnceleyen Korelasyon Analizi Sonucu	52
Tablo 12: Kişilik Özellikleri Ve Kişilerarası İlişki Tarzlarının Evli Bireylerin Evlilik Uyumuyla İlişisini İnceleyen Korelasyon Analizi Sonucu	53

BÖLÜM I

GİRİŞ

Evlilik, genel olarak en özel ve yakın ve samimi bir ilişki biçimi; aile biriminin kurulmasını ve yeni nesillerin yetiştirilmesini hedefleyen, bireyin dâhil olabileceği en temel sosyal ilişki biçimi olarak tanımlanabilir (Stahmann ve Hiebert, 1987). Sağlıklı ve mutlu bir evlilik bireyin hem kişisel mutluluğuna hem de toplumsal refaha katkı sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar, mutlu evliliklerin işlevinin çiftlerin sadece hayatına anlam katması değil aynı zamanda çiftlerin yaşam doyumu, fiziksel sağlık ve iyilik halini de olumlu etkilediğini göstermektedir (Aldous, 1996; Proulx, Helms ve Buehler, 2007; Fincham ve Beach, 2010; Yedirir ve Hamarta, 2015). Mutlu ve başarılı evlilikler beraberinde huzurlu bir aileyi getirerek, toplumun fiziksel, sosyal ve psikolojik sağlığının korunması ve gelişmesi bakımından en önemli işlevi görmektedir (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000). Bu bağlamda evlilik ile kurulan ilişki çiftlerin hayatındaki en önemli insan ilişkisi olarak görülür (Larson ve Holman, 1994). Bununla beraber mutsuz ve sağlıksız evlilikler ise aynı oranda hem bireylerin kişisel doyum ve mutluluklarını etkilemekte hem de toplumsal sorunlara neden olabilmektedir.

Mutlu ve sağlıklı bir evliliğin en önemli kriterlerinin başında evlilik uyumu gelmektedir (Fincham ve Beach, 2010). Uyumlu evliliklerin özelliklerine bakıldığında, çiftlerin birbirlerinin ihtiyaç ve beklentilerine dengeli şekilde cevap vermesi ve değişen koşullara ayak uydurabilmesi ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani, evlilikte uyumun sağlanması bireysel mutluluğun yakalanması ile birlikte ortak amaçlar etrafında ortak hareket edebilmeyi gerekli kılmaktadır (Ersevrim, 2008).

Evlilikte uyum, bireylerin fizyolojik, psikolojik, sosyal ve bilişsel işlevselliğini olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilecek değişkenlerle bağlantılı olması bu kavramı evlilik ile ilgili araştırmalarının odak konusu haline getirmiştir (Fincham ve Beach, 2010). Buna rağmen, boşanma oranlarının son yıllarda özellikle önemli derecede artıyor olması, evlilik uyumunu sağlayacak ve devam ettirecek

değişkenler hakkında henüz az şey bilindiğini ve konuyla ilgili daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Evlilik uyumu, çiftlerin ahenkli ve işlevsel evlilik ilişkisini başarabilecekleri mekanizmaları içerisinde barındıran süreçler olarak ele alınmaktadır (Spanier, 1976). Locke(1951), evlilik uyumunu, çiftlerin birbirleriyle olan çatışmadan kaçınarak ya da çatışmaları çözerek şekillenen birbirlerine karşı uyum sağlama süreci olarak görmektedir.

Bireylerin evlilik uyumları ve bu uyumu etkileyen değişkenlerin çeşitliliği son dönemlerde araştırmacıların ilgi odağı olmuştur. Eşlerin evliliği algılayışları, kişilik özellikleri, birbirlerine karşı tutumları, romantik ilişkilerini yaşama süreçleri ve sosyal ilgileri, değerleri, evlilik uyumlarını etkilemektedir (Hamarta, Deniz, Dilmaç ve Aslan, 2015; Zoby, 2005; Düzgün, 2009; Erişti, 2010; Kansız ve Arkar, 2011). Bu araştırmada ilk olarak kişilik değişkeni, ikinci olarak da iletişim tarzları üzerinde durulacaktır.

Karney ve Bradbury (1995), sağlıklı ilişki için kişiliği önemli bir dinamik olarak görmüş ve çiftlerin kendi kişiliklerini evliliklerine yansıttığını ifade etmiştir. Ayrıca, eşler sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olduğunda evliliklerindeki uyum ve doyum düzeyinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. İlgili alan yazında yapılan birçok araştırma kişilik faktörünün evlilik uyumunu yordayan önemli bir değişken olduğunu ortaya çıkarmıştır (Kelly ve Conley, 1987; Özer, Cihan-Güngör, 2012; Snyder ve Regts, 1990).

Kişilik özellikleri; evlilik uyumu ve evlilik doyumunun yüksek ve düşük olduğu gruplarda etkili bir faktör olarak görülmektedir. Karney ve Bradbury (1995), eşlerin kişilik özelliklerini ilişkiye yansıttıklarını ve bu özellikleri eşlerin mutluluğu için önemli bir etken olarak görmektedirler. Ayrıca, eşler sağlıklı kişilik özelliklerine sahip oldukça evliliklerindeki uyum ve doyum düzeyinin yükseldiği belirtilmektedir.

Kişilerin nasıl, kiminle ve hangi koşullar altında ve nasıl iletişim kurdukları bireyden bireye değişebilen etkileşim şekillerini, yani kişilerarası tarzlarını oluşturmaktadır. Kişilerarası tarz, bireyin bir duruma gösterdiği davranıştan çok, çeşitli

ilişki ve durumlarda sergilediği temel davranış eğilimi ve kişilik örüntüsü olarak ele alınmaktadır (Buss ve Craik, 1983).

Bireylerin kişilik tarzları, kişilerarası ilişkilerindeki uyumlarını etkilemesi beklenen bir durumdur (Kiesler, 1983). Aynı zamanda, kişilerarası ilişki tarzları, bireylerin davranış nedenlerini ve davranış biçimlerini anlamamıza yardımcı olur. Bu doğrultuda; bu çalışmanın amacını; evlilik uyumunda kişiliğin ve kişilerarası ilişki tarzının bir arada nasıl bir ilişki içinde olduklarının incelenmesi oluşturmaktadır. Ayrıca eğitim, yaş, cinsiyet gibi demografik değişkenlerin etkilerini belirlemek de araştırmanın bir diğer amacıdır.

1.1. Problem

Evlilik uyumu, kişilik özellikleri ve kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Alt Problemler

1. Evli bireylerin evlilik uyumu cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Evli bireylerin evlilik uyumu çiftlerin evlenme biçimine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Evli bireylerin evlilik uyumu çiftlerin evlilik süresine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Evli bireylerin evlilik uyumu evli bireylerin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
5. Evli bireylerin evlilik uyumu evli bireylerin gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
6. Evli bireylerin evlilik uyumu ile sahip oldukları kişilik özellikleri ve kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

7. Evli bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleri ve kişilerarası ilişki tarzları evlilik uyumunu yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumun varlığı ve insanların toplum içinde yaşamını devam ettirebilmesi toplumun temel taşı olan ailenin varlığına bağlıdır. Evlilik ilişkisi ailenin oluşumunu sağlar ve aile biriminin toplumda devamını sağlar. Ancak günümüz koşullarında evlilikler ve ilişkiler gittikçe daha fazla zorlanmaya ve bozulmaya başlamaktadır. Zaman içinde evlilikte yaşanan problemler ve yaşanan hayal kırıklarından dolayı bazı evlilikler boşanma ile sonlanmaktadır. Her ne kadar evliliklerde sorunların yaşanması yeni bir olgu olmasa da değişen toplumsal yapı bu sorunlara çare aranmasını oldukça önemli hale getirmiştir (Çelik, 2009).

Evlilik uyumunun belirleyici değişkenlerinden biri de kişiliktir ve iki farklı kişiliğe sahip bireyin ortak bir hayatı paylaşması için kurulan evliliklerde iki farklı özün uyumu yakalayamaması sonucu ilişkilerde sorunların yaşanması kaçınılmaz olabilmektedir. İşte bu noktada evlilik uyumu ve kişilik arasındaki ilişkinin ortaya konulması boşanmaların önlenmesi adına önemli görülmektedir (Çelik, 2009 s.vii).

Bireyler ötekilerle ilişki kurarken besleyici (olumlu) ya da zehirleyici (olumsuz) biçimler kullanırlar. Bu iki tarz (besleyici ve zehirleyici) ilişki biçimi kişilerarası ilişkilerin etkin bir parçasıdır. Kişilerin nasıl ilişki kurduğuna dair farkındalık sahibi olması, onların ilişkilerini yeniden düzenleyebilmesini sağlar. Besleyici ilişkilerde açık olmak ve doğallık vardır ve konuşmalar dolaysız ve dürüsttür. Zehirleyici ilişki ise bunun tam tersine doğal olmaktan uzaktır, ilişkiye zarar vermektedir ve bundan dolayı ilişkilerin gittikçe kötüleşmesine neden olmaktadır (Grenwald,1973, Akt:Uzamaz, 2000 s.27-28.). Buradan yola çıkılarak zehirleyici ilişki biçiminin psikopatoloji ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir (Bayramkaya, 2009 s.62). Bu yüzden evlilik uyumu ile ilişkili olduğu düşünülen ilişki tarzları incelenecektir.

1.4. Sayılılar

1. Seçilen örneklemin evreni temsil ettiği,
2. Araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçmek istediği özellikleri ölçtüğü,
3. Örneklem grubun doğru, samimi cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın verileri Ankara ilinde ikamet eden evli çiftlerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Evlilik Uyumu: Eşlerin birbirleri hakkında olumlu düşünceler ve duygular beslemesi, olumlu ilişki şeması olması, iletişim kurabilmeleri, birlikte zevk alarak etkinlikler yapabilmeleri, çatışma durumunda çatışma çözebilme becerilerinin olmasıdır (Haldford ve Markman, 1997).

Kişilik: Bireylerin davranış, duygu ve düşünce gibi psikolojik tepkilerini ve farklılıklarını belirler ve içinde bulunulan biyolojik durum veya sosyal ortam ile açıklanamayan ve süreklilik gösteren özellikler ve eğilimlerdir (Berens, 1999).

Kişilerarası İlişki Tarzları: Bireylerin diğer kişiler ile olan ilişkilerinde yaşadıkları duygu, düşünme ve davranış stillerini ifade eder (Saymaz, 2003). Kişilerin ilişkilerinde kullandıkları iletişim tarzlarına kişilerarası ilişki tarzları denir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde sırasıyla evlilik, evlilik uyumu, kişilik, kişilerarası ilişki tarzları kavram ve kuramlarına ve bu kavramlarla ilgili yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Evlilik

İnsan hem bireysel hem de sosyal ihtiyaçları olan bir varlıktır ve en önemli sosyal ihtiyaçlarından biri toplumda yaşamak ve onun parçası olmaktır. İnsan duygu düşünce ve davranışlarını yaşadığı topluma, büyüdüğü aileye ve sosyal ilişkilerine göre oluşturur. Kişinin hayatını birleştireceği o özel kişiyle olan ilişkisi hayatındaki diğer kişilerle olan ilişkisi gibi çok temel bir ihtiyaca dayanmaktadır. Bireyin kendini tamamlaması yolunda atılan bu adım evlilikle başlar (Özaydınlık, 2014).

Evlilik farklı aile ve yetiştirme yaşantılarından gelen iki kişinin aynı ortamı ve aynı zamanı paylaşmasıyla başlayan en özel ve samimi ilişki biçimidir ve evlilik tüm dünyada ve ülkemizde de var olan en kutsal ve en temel kurumdur (Özgüven, 2000).

Fidanoğlu (2006) evliliği, birbirinden farklı iki bireyin birlikte hayat sürmek ortak bir hayatı paylaşmak, çocuk yapmak ve gelişmek gibi hedeflerle kurdukları ilişkiler yumağı olarak tanımlamaktadır.

Araştırmacılar çiftlerin, mutlu, sağlıklı ve güçlü evlilik ilişkisi içerisinde olduklarının göstergesi olabilecek çeşitli özellikler sıralamaktadırlar. Bu özellikler çiftler arasındaki bağ, derin arkadaşlık ilişkisinin varlığı, birbirlerinin arkadaşlıklarından zevk alma, ortak amaçlılık duygusunun varlığı, karşılıklı saygı ve kabuldür (Gottman ve Silver, 1999).

2.1.1. Evlilik ile İlgili Kuramlar

2.1.1.1. Psikodinamik Kuram

Psikanalitik kuramın kurucusu Freud, eş seçimi konusunda kızların hayran olduğu babasına benzer, erkeklerin ise hayran oldukları annesine benzer özelliklere

sahip kişilikleri eş olarak seçtiklerini savunmaktadır (Özgüven, 2000). Psikodinamik kuramın kökeni Freud'un çalışmalarından gelmektedir ve en önemli savı nesne ilişkileri kuramıdır. Bu kurama göre insan nesnelere aramak için doğuştan bir potansiyele sahiptir. Buradaki nesnenin kasıt sevilen bir şeydir. Örneğin çocuk için bu nesne annesidir. Nesne çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan, etkileşimsel ve duygusal bağ kurduğu bir şeydir ve çocuklar büyümeye başladıklarında bu nesnenin olumlu ve olumsuz özelliklerini içselleştirirler. Yetişkin olduklarında yakın olduğu kişiler başta olmak üzere insanlarla etkileşim kurarlarken bu içselleştirmeler büyük oranda rol oynamaktadır (Gladding, 2012).

2.1.1.2. Bilişsel Davranışçı Kuram

Bilişsel davranışçı kuram "Bireyin ilişkilere dair taşıdıkları bilişsel öğeler, çift ve aile ilişkilerinde nasıl düşündüklerini, hissettiklerini ve davrandıklarını belirler" düşüncesine dayanır (Sullivan ve Schwebel, 1995). Eşler kendi yaşamlarına yönelik özelliklerinde ne kadar bilişsel çarpıtmalar yaparsa o kadar evliliklerinde mutsuz olurlar. Aksine ne kadar olumlu yüklemeler yapar ve sağlıklı düşüncelere sahip olursa ve bu sağlıklı düşünceleri davranışlarına aktarırsa o kadar fazla evlilikten memnuniyet duyacaklardır (Sperling ve Berman, 1994). Bilişsel davranışçı kuram; aile içinde meydana gelen sorunların özünü anlamaya ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi geliştirmeye çalışır (Nystul, 1993).

2.1.1.3. Sembolik-Yaşantısal Aile Kuramı

Sembolik-yaşantısal kuramın en önemli kuramcısı olan Whitaker ailelerin eğitimle değil, yaşantıyla değiştiklerini düşünmüştür (Keith ve Whitaker, 1982). Aile üyelerine içinde bulunulan ana odaklanma yoluyla farkındalık kazandırmak önemlidir. Kişilerarası beceriler doğrudan ya da dolaylı olarak öğretilir. Bu tedavinin kuramsal kökleri hümanistik ve fenomenolojik yaklaşıma dayanır. Satir davranışın etkileşim sonucu ortaya çıktığını savunur ve özsaygıya önem verir, bu bağlamda bu öğeler yaşantısal aile terapisinin önemli öğesidir (Costa, 1991).

2.1.1.4. Bağlanma Kuramı

Bowlby'e göre (1969, 1973, 1980), doğumdan itibaren bebekler, kendisinin bakımını üstlenen kişiye karşi yakınlık ilişkisini devam ettirebilmek için davranışsal sistem geliştirir. Bağlanma, bebeğin yakınlık hissini giderilmesine yönelik davranışları içeren bağdır ve bu bağ yani yakınlık hissi bebek tarafından ihtiyaç duyduğu her an bakım veren tarafından verilmelidir, aksi takdirde bu ihtiyaç giderilmediğinde stress durumu ortaya çıkmaktadır. Bu yakınlık hissini giderilip giderilmemesine bağlı olarak oluşan bağlanma tarzı yetişkinlerin ilerki yaşamlarındaki ilişkilerindeki bağlanma tarzını etkilemektedir (Akt. Karney ve Bradbury, 1995).

2.1.1.5. Yapısal Aile Kuramı

nemli temsilcileri Salvodar Minucin, Braulio Mantalvo, Charles Fishman, Bernie Rosman gibi kişileri içermektedir. Kuramın amacı sınırları açıklama, aile etkileşiminin esnekliğini artırma, bozuk aile yapısını değiştirmektir (Nystul, 1993). Kuram ailenin işlevselliği, aile yapısını, alt sistemleri (eş, ebeveyn, kardeşler arası alt sistemleri) ve sınırları içerir. Yapısal aile terapisi aynı zamanda aile içindeki rollerin, kuralların ve gücün etkileşim ve doğasını anlama üzerinde temellenir (Gladding, 1995). Aile sistemindeki istikrar ya da bu sistemdeki değişimler, aile sistemindeki ilişkiler ve diğer sistemlerin aile sistemi üzerindeki etkileri bu yaklaşımın çerçevesini oluşturmaktadır (Eshleman ve Bulcroft, 2006). Tedavi süreci ailenin genel yapısının değişimine ve yeniden inşa edilmesine dayanır. Tedavi ile yapılan bu değişim, aile sistemindeki ilişkinin kalitesinin artmasını sağlar. Sistemdeki eskiyen işlevsiz kurallar yenileri ile değiştirilerek işlevsel olan yeni kurallar sisteme dahil edilir. Ayrıca ebeveynlerin önderliğinde alt sistemlerle olan iletişimdeki değişim sebebiyle çocuklarla ilgili konularda da farklılaşma meydana gelmektedir (Piercy ve ark, 1997).

2.1.1.6. Stratejik Aile Terapileri Kuramı

nemli temsilcileri arasında Milton Erickson, Paul Watzlawick, John Weakland gibi isimler bulunmaktadır. Kuramın ana hatlarında geçen, ailedeki

kurallar ve ailedeki denge, değiş tokuşa dayalı etkileşim, kişisel etkileşim şekli, tamamlayıcı ilişkiler ve döngüsel nedensellik davranışın temelini oluşturmaktadır. Problem davranış net bir şekilde tanımlanır, önceden denenmiş tüm çözümler incelenir. Somut değişim tanımlanır ve değişim için strateji tanımlanır ve uygulanır (Gladding, 2012). En temel prensiplerinden biri, danışmanın problemin çözüm yönünde danışanların ne gibi çarelere başvurduklarının değerlendirilmesidir (Priebe ve Pommerien, 1992). Bu değerlendirme yapıldıktan sonra psikolojik danışma sürecinde bunlardan farklı çözümler denenir. Bu yeni çözümler sıklıkla, önceden denenmiş olanların tam tersidir (Watzlawick, 1978).

2.1.1.7. Sosyal Çatışma Kuramı

Bu kuram aileye hakimiyet ve güç alanı ve çatışmaların yaşandığı bir kurum olarak yaklaşmaktadır. Aile içsel çıkarların olduğu bir kurumdur ve kurumsal düzenlemeler ailenin eşit kaynaklara sahip olmasını sağlayacak ölçüde düzenlenmelidir görüşünü ileri sürmektedir. Kuram içerik olarak evlilik sürecinde eşlerin karar vermesi, şiddet davranışı, boşanma ve evlilik sistemi konularını ele almaktadır (İçli, 1997).

2.1.1.8. Feminist Aile Kuramı

Feminist Kuram'ın odak noktasında, cinsiyetler arası ilişkiler yer almaktadır. Kuramın bakış açısına göre, ataerkil toplum sürecinde kadın erkek ilişkileri eşitsizlik üzerine temellendirilmiş ve tüm kurumlar ve kültür bu sürecin devamına sebebiyet vermektedir. Aile ise bu kurumların başındadır ve Feminist kuramcılar, toplumsal cinsiyet rollerin, toplumsal sınıf, ırk ve cinsel yönelimlerinin toplumsal olarak belirlenen kuralların ailede şekillendiğini savunmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013).

2.1.2. Evlilikte Uyum

Evliliğin devamlılığını sağlayan faktörlerin neler olduğu literatürde çeşitli yönleriyle tartışılan bir konudur. Bu faktörlerden bazıları; evlilik uyumu, evlilik kalitesi, evlilik doyumu, eşlerin kişilik özellikleri, alışkanlıklar, dini inançlar, çocuk sahibi olma, dünya görüşü, ekonomik nedenler, fiziksel ve ruhsal hastalıklar, eşler

arasındaki kültür farkları, önceki evlilikler, evliliğin nasıl gerçekleştiği ile ilgili konular, sosyal destek örüntüleri, akrabalık ilişkileri, bireysel beklentiler olarak sıralanabilir. Sağlıklı ve mutlu bir evlilik ilişkisinin devamına yönelik konular incelendiğinde, literatürde en fazla ele alınan konulardan biri ise evlilik uyumu olarak karşımıza çıkmaktadır (Erişti, 2010).

Mutlu ve sağlıklı bir evliliğin en önemli kriterlerinin başında evlilik uyumu gelmektedir (Fincham ve Beach, 2010).

Evlilik uyumu, eşlerin birbirlerinin ilgilerini, amaçlarını, değerlerini ve yaşama bakış açılarını paylaşmalarını ve evlilik ilişkisinden aldıkları doyum düzeyine ilişkin öznel değerlendirmelerini işaret eder (Yeşilyaprak, 2003).

Spanier (1976) evlilik uyumunu, farklı kişiliğe sahip eşlerin ortak bir noktada buluşması, günlük yaşamın değişen koşullarına uyum sağlamaları, birbirleriyle sağlıklı iletişim içinde olmaları, yaşadıkları anlaşmazlıkları uzlaşma içinde çözmeleri ve ortak hedefler doğrultusunda birbirlerini tamamlamaları şeklinde tanımlamaktadır.

2.1.2.1. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Johnson, White, Edwards, Booth (1986)' e göre, evlilik uyumu beş ayrı bölümden oluşmaktadır. Bunlar; eşler arasındaki mutluluk, etkileşim, anlaşmazlıklar, problemler ve boşanma eğilimidir. Bunlar içinde mutluluk ve etkileşim birinci boyut; anlaşmazlıklar, problemler ve boşanma eğilimi de ikinci boyut olarak adlandırılır.

Evli bireylerin ilişkilerini uyumlu bir şekilde sürdürebilmeleri için dikkat etmeleri gereken çeşitli faktörler vardır. Bu faktörler çerçevesinde bireyler, evlilik ilişkisi öncesinde ve evlilik süresince birbirlerinin ihtiyaçlarını iyi bilmeli ve evlilikle ilgili konular hakkında konuşup anlaşabilmelidirler. Bu konuşulması gereken konular ise şunlardır; cinsel ilişki konusundaki tutumlar, bir aileye sahip olma isteği, dinsel inançlar, bütçenin düzenlenmesi, sosyal ve eğlendirici ilgi alanları, boş zaman aktivitelerini birlikte veya yalnız yapma, eşin dışında başka bir sosyal arkadaşına sahip olma, evlilik öncesi yürütülen sosyal faaliyetleri devam ettirip ettirmeme gibi

konulardır. Evlilik uyumunun gerçekleşebilmesi için bunlar hakkında konuşulup eşler arasında anlaşmanın sağlanabilmesi gerekmektedir. İlişki içinde bireyler bu konularla ilgili konuşurken; eleştirilmeden ve kendi kişiliğinden taviz vermeden, bireysel çıkarların ön plana çıktığı ve karşılıklı uyumun sağlandığı bir tavırda olmalıdırlar (Crow,1967; Dokur ve Profeta, 2006).

Larson (1994) evlilik uyumunu, geliştirmiş olduğu evlilikte üçgen modeline göre tanımlar. Bu modele göre evlilik uyumunu üç tane ana faktör etkilemektedir. Bu faktörler; bireysel faktörler, çift özellikleri ve çevresel faktörlerdir.

Bireysel faktörleri kişinin sorun çözme becerisi, öfke kontrolü, stresle başa çıkma gücü, girişkenlik, yüklemeler, psikolojik dayanıklılık gibi özellikleri oluşturmaktadır. Çift özelliklerinde ise negatif ilişki tarzları, iletişim ve çatışma çözme becerileri, yakınlık, güç paylaşımı veya kontrolü, uzlaşma gibi özellikler yer almaktadır (Larson, 2002). Çevresel etmenlerde ekonomik düzey, sağlık sorunları, ebeveynlerin ve sosyal çevrenin evliliği onaylamaması, evlilikteki yükümlülükler (maddi, cinsel yükümlülükler) stres gibi faktörler yer almaktadır (Hoşgör, 2013; Larson, 2002).

Guthrie (1968)'e göre çiftlerin ikisi de değişime uyum sağlayabilmelidir. Çiftlerden biri bir dereceye kadar davranışlarını değiştirebilir ve bu değişim diğer eşin beklediği düzeyde olduğunda evlilik uyumu gerçekleşmektedir. Başka bir deyişle, gösterilen davranışlar ile beklenen davranışların ölçüsü aynı düzeyde olduğunda evlilikte uyum yakalanmaktadır.

Eşler arasında uyumsuzluğa sebep olan çok çeşitli durumlar olabilir. Çiftler iki farklı aile kültüründen geldikleri için farklı alışkanlıkları ve anlayışları olabilmekte ve bu farklılıklar evlilikte uyumu sağlayacak olan amaçların belirlenmesini ve çiftlerin ortak bir paydada buluşmalarını engelleyebilmekte ve sorunların ve uyumsuzluğun ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca, eşlerin yeteri kadar birlikte zaman geçirememeleri, ortak bir paydada buluşamamaları, ailelerinin ilişkilere dahil olması, eşler arasındaki güç elde etme çabası ve eşlerin baskın olmaya çabası evlilik ilişkisini olumsuz etkiler ve evlilik

uyumunun düşmesine neden olmaktadır (Crow, 1967; Velidedeoğlu Kavuncu, 2011; Yeşilyaprak, 2003).

Eşler arasında uyumsuzluğa sebep olan faktörlerden bir diğeri de, olumsuz duygu ve ifadelerin yansıtılması sıklığıdır, bu durum eşlerin iletişimine ve ilişkilerine zarar vermektedir (Gottman ve Krokof, 1989).

Sonuç olarak uyumlu bir evliliğin olabilmesi için çiftlerin, evliliği olumsuz etkileyen faktörleri ortadan kaldırmaları ve olumlu faktörleri de benimsemeleri gerekir diyebiliriz. Yaşanan çatışmaları başarılı bir şekilde çözebilen, ilişkisinde mutlu olabilen, ihtiyaçlarını sorun yaşamadan giderebilen bireylerin evlilik uyumunun yüksek olduğu; çatışmaları ya da problemleri çözümlenemeyen kişilerin evliliklerinin ise uyumsuz olduğu söylenebilir (Çelik, 2009).

2.2. Kişilik

Bir bireyin kişiliği onun duygu, düşünce ve davranış tarzına yansımaktadır. Bir ilişkiye başlama ve sürdürme, ilişki sürecinde sorunlarla baş edebilme, uyum gösterme, ilişki sürecinden zevk alma ve sorunlara çözüm bulabilme kişilikle ilgili davranış şekilleridir. Bireylerin ilişki kurma sürecinde, kişisel tutumları, beklenti ve istekleri bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi kişilik özelliklerine bağlı olarak belirlenmektedir (Yavuzer, 2004). Bu nedenle evlilik ilişkinin seyrini ve bireylerin evlilik ilişkisinde mutlu olma düzeylerini, bireylerin kişilik özellikleri belirler diyebiliriz.

2.2.1. Kişilik Özellikleri

Kişilik özellikleri, bireyin her durumda tutarlı ve benzer davranmasını sağlayan davranış kalıpları ve bireyin nasıl davranacağına yönelik iç dünyasında gelişen motivasyonel, duygusal ve zihinsel süreçleri içeren kişilik içi süreçleri ifade eder (Burger, 2006).

Bireyin kendisine ait duyguları, yetenekleri, güdeleri, mizacı, sosyal, fiziksel-psikomotor ve bilişsel özellikleri, sahip olduğu karakter ve değerleri, inançları, tutumları ve görüşleri gibi tüm özellikler kişiliği oluşturur (Senemoğlu, 2007).

Zimbardo ve Gerrig (2012), kişiliği bireyin davranışlarına yön veren ve her koşulda devamlılık gösteren bireyin sahip olduğu özellikler bütünü olarak tanımlamıştır. Cüceloğlu (2011) ise, kişiliğin tarifini bireyin hem yakın çevresi hem de dış çevresi ile kurduğu ilişki sürecinde tutarlı davranabilmesi ve kendini ayırt edici davranışlarıyla fark oluşturması şeklinde tanımlamaktadır.

Genel olarak yukarıdaki anlatımların çerçevesinde kişiliğin tanımlanmasında önemli olan üç ölçütten bahsedilebilir; İlki, kişiliğin, bireyin özel, karakteristik, ayırıcı davranışlarını kapsaması. İkincisi tutarlılığı ve devamlılığı. Üçüncüsü ise, kişilik her ne kadar tutarlı ve kalıcı özellikleri içinde barındırıyor olsa da duruma göre gelişebilen dinamik bir yapıya da sahiptir. Bu noktadan bakıldığında kişiliğin, sosyal etkileşim sürecinde evrilebilen dinamik bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Aydın, 2005).

2.2.2. Kişilik Gelişimi ve Kişilik Gelişimini Etkileyen Faktörler

Kişilik gelişimini inceleyen psikologlar bireyin çevresine karşı verdiği tepkilerde bireyin hem doğuştan getirdiği kalıtsal özelliklerin, hem de çevrenin yani yaşantılarımızın etkisinin olduğunu savunmaktadır (Sardoğan ve Karahan, 2007, s.133).

Günlük hayatımızda kişilik kelimesinin yerine karakter, mizaç (huy), yapı, benlik kelimelerini sıklıkla kullanırız. Özellikle huy ve karakter kavramları kişiliğin parçaları olmakla beraber literatürde şu şekilde tanımlanmışlardır. Karakter: bireye ait davranışların toplumdaki sosyal değer sistemine ve ahlak kurallarına uyması ve bunların benimsenmesidir (Eroğlu, 2000, s.149). Mizaç ise, tüm bunların yanında kalıtımsal faktörü de içine alır. Yani oturmuş bir insan kişiliğinin, kalıtımsal aktarılabilen yönünü mizaç, sosyal ve kültürel etkileşimlerle kazanılan yönünü ise karakter belirlemektedir (Sardoğan ve Karahan, 2007, s.134).

Öztürk, (2004)'e göre kişiliğin oluşumu, doğum öncesi süreçten başlayarak yaşam dönemlerindeki koşullara, öğrenme ve toplumsallaşma şartlarına bağlı olarak biçimlenir.

Teorisyenler kişilik gelişimini etkileyen faktörler konusunda farklı fikirler beyan ediyor olsa da kişiliğin gelişimi sürecinin genel anlamda 4 ana başlık altında toplandığı görülmüştür. Bu başlıklar;

1. Biyolojik ve genetik faktörler

İnsanın saç, göz rengi ya da boy gibi dış görünüş özelliklerini belirleyen genler, sadece bireylerin dış görünümünü belirlemez aynı zamanda zeka ve kişiliği de etkileyebilir (Burger, 2006; Kulaksızoğlu, 2003; Özbatağ, 1983).

2. Ailesel faktörler

Çocuğun kişiliğinin belirleyicilerinden biri de aile tutumlarıdır. Araştırma sonuçları, insan hayatındaki önemli kişilerin başında aile bireylerinin geldiğini belirterek onlarla ilişki kalitesi ve biçiminin bireylerin yetişkinlikteki ruhsal durumlarında etkin rol oynadığını göstermiştir (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011). Bu tutumların farklı sınıflandırmaları olmakla birlikte genel olarak üç ana başlık altında toplanırlar. Bunlar otoriter aile tutumları, aşırı koruyucu ve aşırı serbest aile tutumları ile demokratik aile tutumlarıdır. Demokratik aile tutumları dışındaki tutumlar, çocukların kişilik gelişimi için olumsuz olarak görülmektedir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

3. Kültürel faktörler

Kültürel etmenler kişiliğin gelişmesinde önemli bir faktör olarak görülür ve kültür farklı kişilik oluşunda etkili iken aynı zamanda bireysel farklılıkların da oluşmasını sağlar. Kişilik kavramı hem kültürel hem de evrensel boyut içerir ve bu nedenle de kültür kişiliğin bir belirleyicisi olabilmektedir (Triandis ve Suh, 2002, s.135).

4. Çevresel faktörler

Çevresel faktörlerin içerisinde sosyal ve kültürel çevre, sosyal sınıf farkı, aile kültürü ve özellikleri, sosyal grup içindeki farklı yaş grupları, doğumun sırası gibi etkenler yer almaktadır (Güney, 2000).

2.2.3. Kişilik Kuramları

2.2.3.1. Psikanalitik Kuram

Kuramın lideri Freud insanlardaki farklı davranış tarzlarının oluşumunda, bilinçaltı süreçlerinin, içgüdülerin ve cinsellik kavramının etkili olduğunu savunmuştur (Burger, 2006,s.77; Corey, 2008,s.68). Freud' un kişiliğin oluşumu ve etkileşimini açıklayan modellerinin ilki topografik modeldir. Bu modelde Freud kişiliği bilinç, bilinç öncesi ve bilinçaltı olarak ele almıştır.

Bilinç: Farkında olduğumuz düşünceler, anılar, bilgiler alanını oluşturmaktadır. İç ve dış dünyadan gelen algıları fark edebilen zihin bölgesidir. Zihnimize yeni bilgiler, düşünceler girdikçe eskiler atılır (Bacanlı, 2002, s.84; Sardoğan ve Karahan, 2007, s.135).

Bilinç öncesi: Ulaşılabilir, geniş bilgi hazinemizdir. Bu bölümdeki zihinsel içerikler belirli bir dikkat düzeyiyle ve ufak bir çabayla hatırlanabilir yani bilinç düzeyine çıkarılabilir (İlkokul öğretmeninizin ya da ilk evcil hayvanınızın adı vb) (Burger 2006, s77). Bunun gibi bilinçten silinmiş zannedilen fakat küçük bir uyararla yeniden bilince geri getirilebilen bilgiler ve duygular, bilinç öncesi alanda yer alır (Öztürk, 2002, s.39-40).

Bilinçaltı: En geniş bilgi yelpazesinin bulunduğu zihin alanıdır fakat bu bölümdeki bilgi ve duygulara istediğimiz zaman ulaşamayız. Freud'a göre bilinçaltında bulunan zihinsel malzeme davranışlarımızın özellikle anormal davranışlarımızın oluşumunda temel rol oynamaktadır. Bilinçaltındaki yaşantılara ulaşabilmenin yolları, dil sürçmeleri, hipnoz, serbest çağrışım, rüyalar ve anormal ruhsal belirtilerin incelenmesi gibi teknikleri içerir (Öztürk, 2002, s39; Burger, 2006, s77).

Bilinçaltındaki sarsıcı yaşantılar ve kişilere duyulan dürtüler kişinin kabullenemeyeceği yani bilinç düzeyine çıkaramayacağı kadar korkutucu olabilir. Bu istenmeyen korkutucu olgularla başa çıkmak için benliğin kullandığı teknikler vardır. Savunma mekanizmaları olarak adlandırılan bu teknikler kişiliğin psikolojik

sağlığının korunmasında önemlidir ve bu mekanizmalar bilinç dışında yer alır. En belirgin savunma mekanizmaları şunlardır: Bastırma, yüceltme, yer değiştirme, inkar, karşıt tepki geliştirme, akla bürüme, yansıtma (Burger, 2006, s.81-82-83-84).

Freud'un ikinci modeli ise yapısal modeldir. Topografik modelin insan kişiliğini sınırlı şekilde açıkladığını düşünmüş ve bu yüzden daha sonra yapısal modeli oluşturmuştur. Bu model id (alt benlik), ego (benlik) ve süperego (üst benlik) dan oluşur (Öztürk, 2002, s.40).

İd: Kişiliğin en temel parçasıdır. İnsanın doğuştan yapısına yerleşmiş olduğu tüm dürtülerin kaynağıdır. Bu dürtüler cinsellik, saldırganlık gibi temel dürtülerdir. İd temel biyolojik ihtiyaçların, herhangi bir engellenme ve sınırlama olmaksızın hemen doyurulmasını ister (Bacanlı, 2002, s.84; Sardoğan ve Karahan, 2007, s.136). İd (alt benlik) topografik modeldeki bilinç dışı alana hitap etmektedir (Murdock, 2014, s.38).

Ego: Kişiliğin, id ve süperego arasındaki uyumunu sağlayan parçasıdır. İdin isteklerini tatmin etmeye çalışırken aynı zamanda da kişiyi korumaya çalışır. İdin istekleri doğası gereği hemen doyurulduğunda kişiye zarar verebilir. Fakat ego bunun önüne geçer. Ego kişiliğin akılcı, mantıklı karar yürütebilme organıdır ve topografik modeldeki bilinç öncesi alana hitap etmektedir (Bacanlı, 2002, s.85; Murdock, 2014, s.37-38).

Süperego: Egoyu gözler, ona emirler verir, yargılar, ceza ile tehdit eder ve mükemmel olmasını ister. Süperego aile ya da otorite figüründen aktarılan toplumsal, geleneksel ve ahlak kurallarının, ödül ve ceza ile pekiştirilerek, içselleştirildiği son gelişen kişilik sistemidir. Süperego'nun amacı idin isteklerini bastırarak ve egoyu ideal olmaya, toplum tarafından onaylanmış amaçlar doğrultusunda olmaya ikna etmektir (Geçtan,2014, s.47; Ünlü, 2001, s.131; Murdock, 2014, s37).

Son olarak üçüncü model ise psikoseksüel gelişim dönemleridir. Yaşamın ilk altı yılına denk gelen psikoseksüel gelişim dönemleri toplam beş evreden oluşur. Bu evrelerin sağlıklı atlatılıp atlatılmamasına göre kişide belirli izler oluşur. Oluşan izler yetişkinlikteki davranışların belirleyicileridir (Erden ve Akman, 2006, s.86-87).

Gelişim dönemlerindeki temel kavram saplanmadır. Her gelişim döneminde aşılması gereken zorluklar vardır ve bu zorluklar aşılmadığında kişi o döneme saplantılı kişilik geliştirir. Bu sebeple sağlıklı bir kişilik gelişimi gösteremez (Burger, 2006, s85).

Oral Dönem: (0-2) yaş aralığını kapsar ve bebeklerde bu dönemdeki haz noktası oral bölgedir.(ağız, dil, dudaklar aşırı duyarlıdır). Bebek etrafını ağızıyla tanımaya çalışır ve bu yüzden bulduğu her şeyi ağzına götürme eylemi içine girer. Bu dönemdeki besin ve haz gereksinimini bebek annesini emerek karşılar. Emmeyi çok erken kesme veya çok geç kesme durumlarında çocukta oral saplanma olur ve oral kişilik geliştirir. Oral saplantılar bebeklikte yeteri kadar oral haz alamamanın yoksun kalmanın bir sonucudur. Bu kişilerde daha sonra, başkalarına karşı güvensizlik, başkalarının sevgisini reddetme, ilişkilere karşı korku veya yakın ilişkiler kuramama gibi problemleri ortaya çıkarır. Eğer bu dönem daha sarsıcı geçer ise sigara içki içme, çok sakız çiğneme, eli sürekli ağza götürme, aşırı yemek yeme; dişler çıktıktan sonra yaşanan bir saplanma varsa saldırgan olma gibi kişilik sorunları ile karşılaşılabilir (Geçtan, 2014, s.55; Corey, 2008, s.75; Burger, 2006, s.88).

Anal Dönem: (2-3) yaş aralığını kapsar. Çocuklar artık anal kaslarının kontrolünü sağlayabilirler ve bu yüzden tuvalet eğitimi bu dönemde belirleyici rol oynar. Tuvalet eğitimi 2-3 yaşlarında çocuğa verilmelidir ve 4-5 yaşlarına sarkarsa çok zor öğrenir. Tuvalet eğitimini barışçıl şekilde atlatmak gerekir. Hazır olmadığı halde çocuğu cezalandırıp zorlamak korkutucu tutum sergilemek çocukta iki tarz tepkinin gelişmesine sebep olur. İlki, çocuk hazır olmadığı halde baskıcı olan anneye karşı nefret duyulur ve bu nefret yetişkinlik hayatına, saldırgan, yıkıcı, eziyet etme eğilimi, sinir nöbetleri, pasaklılık, dağınıklık gibi kişilik özellikleri olarak yansır. Bu tarza anal tepkici karakter denir. İkincisi, çocuk hazır olmadığı halde sırf annenin cezalandırmasına ve baskısına maruz kalmamak için dışkısını bağırsaklarında tutmayı tercih eder. Yetişkinlik hayatında ise duygularını dışa rahatça vuramayan, ketum, aşırı eleştirici, aşırı düzenli, eşya ve para biriktiren hatta cimri bir kişilik geliştirebilirler. Bu tarza ise anal tutucu karakter denir (Sardoğan ve Karahan, 2007, s.139; Burger, 2006).

Fallik Dönem: (3-6) yaş aralığını kapsar. Cinsel organlar en duyarlı bölgedir. Bu dönemde çocuk cinsel kimliğinin farkına varır. Bu yaş aralığındaki kız çocukları babaya (electra karmaşası); erkek çocukları da anneye(oedipus karmaşası) ilgi duyarlar ve onları eşlerinden (anne- babalarından) kıskanırlar. Anne-babalarını ilk başta kendilerine rakip olarak görürlerken sonradan isteklerinin olmayacağını anlayıp pes ederler. Bunun sonucunda da karşıt tepki geliştirme tekniğiyle aynı cinsteki ebeveyni ile kendisini özdeşleştirirler ve böylece cinsiyet rollerini öğrenirler. Anne-babanın cinselliğe karşı vermiş oldukları sözlü ya da sözsüz tepkileri çocuğun cinselliğe karşı olan duygu ve bakış açısını etkiler. Bu dönemin sağlıklı geçmesi durumunda kendi cinsiyetini ve rollerini benimseyen, kişilerarası ilişkilerini düzenleyebilen kişilikler oluşacaktır. Tam tersi bu dönemi sağlıklı geçirdikleri takdirde saldırganlık, mutsuzluk, kimliğiyle barışık olamama ve hatta ruhsal bozukluklara varan problemlerle karşılaşabilirler (Ersanlı,2005, s.246, Burger,2006, s.90).

Latent (gizil) Dönem: (6-12) yaş aralığını kapsar. Bu dönemde cinsel merak ve istek ergenliğe kadar bastırılır. Çocuklar hem cinsleriyle oyun arkadaşlığı kurarlar. Bu dönemde cinsel dürtüler bastırılmazsa, enerjilerini; sosyalleşmek, çevreyi tanımak, çalışma başarısı olarak harcamazlarsa ileriki yaşamlarında obsesif ve takıntılı bir kişilik yapısı ortaya çıkacaktır (Arı, Üre, Yılmaz, 2005, s.62-63).

Genital Dönem: (12-18) yaş aralığını kapsar. Freud'a göre olgun bir cinsellik, ergenlik evresinde gelişir. Ergenlikte, gizil kalmış cinsel gereksinimler geri döner. Karşı cinse ilgi ve merak artar. Ergenler cinsel enerjilerini arkadaşlık kurarak, sanat ya da sporla ilgilenecek, kariyeri için hazırlık yaparak yani toplumca kabul edilen faaliyetlere yönelerek atabilirler. Bu dönem saplantılı atlatılırsa oluşacak olan kişilik özellikleri toplumsal ve bireysel düzeyde sağlıklı, tutarsız, bunalımlı, ilişki kuramayan, yaratıcı ve üretken olamayan tipler olacaktır (Ersanlı, 2005,s.248, Corey, 2008, s.76).

2.2.3.1.1. Psikanalitik Kuramda Diğer Görüşler

Eric Ericson: Ericson'un kişilik yaklaşımı benlik psikolojisi olarak adlandırılır ve Freud'un kişilik kuramına göre yetişkin kişiliğinin temel özellikleri

yaşamın ilk altı yılında tamamlanır. Oysa Erikson, kişilik gelişiminin kişinin yaşamı boyunca devam ettiğini belirtir (Özbay, 2004, s.57). Ericson 8 adet gelişim aşaması belirlemiştir. Her bir aşama bireyin başarması gereken kriz-görev olduğunu belirtmiştir. Ericson'un gelişim dönemleri, temel güvene karşı güvensizlik (0-1, bebeklik), özerkliğe karşı utanma ve kuşkuculuk (2-3, yürümeye başlama), girişkenliğe karşı suçluluk duygusu (3-6, erken çocukluk), çalışma ve başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu (6-12, ilkokul çağı), kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası (12-20, ergenlik), yakınlığa karşı yalnızlık (20-40, genç yetişkinlik), üretkenliğe karşı durgunluk (40-65, yetişkinlik), benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk duygusu (65 yaş ve üstü, yaşlılık) şeklindedir. Bu psikososyal görevler başarılı bir şekilde geçilirse kişiliğe ve gelişime olumlu nitelikler eklenir ve ilerleme sağlanmış olur (Sardoğan ve Karahan, 2007, s.142-143-144; San Bayhan ve Artan, 2012 s.201).

Alfred Adler: Adler güdülenmede cinsellik ve saldırganlığın değil üstünlük çabasının etkili olduğunu savunmuştur. Buradaki üstünlük çabası, karşılaştığımız aşağılık duygularından kurtulmak için yaşam boyu gösterilen çabalardır (Adler, 2012; Corey, 2008). Adler'e göre kişilik gelişiminde ailenin de etkisi yadsınamaz bir faktördür ve bu yüzden çocuğun yetişkinlik yıllarında sorun yaşamasına sebep olan iki tür anne-baba davranışı belirlemiştir. Birincisi çocuğa aşırı özen, ilgi gösterip koruyan ve şımartan anne-baba davranışdır. Bu ailelerin çocukları kendi başına yaşayıp karar alamazlar, günlük yaşanan hayal kırıklıklarıyla başa çıkamazlar, kendi problemlerini tek çözemezler ve kolay kandırılırlar. İkinci hatalı davranış şekli ise çocukları ihmal eden anne-baba davranışdır. Bu ailelerin çocukları ise soğuk ve şüpheli olurlar. Ayrıca Adler, kişiliğin gelişimde doğum sırasının önemini vurgulayan ilk psikologdur. Ailenin en küçük ve en büyük çocuklarına göre ortanca çocuğun daha başarılı kişilik geliştirdiğini ifade eder. Çünkü ilk çocuk şımartılmış ve sonrasında kardeşleri olunca tahtından indirilmiş ve ihmal edilmiş çocuktur. Son çocuk ise şımartılmış çocuktur. En dengeli yetişen ortanca çocuktur (Burger, 2006; Geçtan, 2014).

Carl Jung: Jung, kişisel bilinçaltından ayrı olarak insanların hepsinin, ortak bir bilinçaltına sahip olduğu fikrini savunmuştur. Ortak bilinçaltı, ilksel imgelerden

oluşur ve bu imgeler davranışları belirli ölçütlerde şekillendirir. Örneğin ortak bilinçaltında var olan anne imgesi sayesinde yeni doğan her bebek annesiyle hızlıca etkileşime geçebilir. Jung bu imgelere arketip adını vermiştir. Arketipler geçmişten kalıtımla gelen, güçlü duygusal yönü olan evrensel bir düşünce şeklidir. Türe ilişkindir ve geçmiş deneyimlerden oluşmuşlardır. Arketip, semboller ile belli bir şekilde algılama ve bu algılamaya uygun bir şekilde davranış geliştirmektir. Jung' un tanımladığı bir çok arketip vardır bunlar anne, baba, güneş, tanrı şeklinde uzayıp gider fakat en sık vurgu yaptığı arketipler persona(toplum içinde takınılan kimlik), anima(erkeğin dişi yönü), animus(dişinin erkeksi yönü) ve gölge(olumsuz tarafımız) dir. Jung'a göre eş seçimlerimizde anima-animus etkili rodedir (Akt. Yanbastı, 1996, s.49; Burger, 2006, s.157-158). Ayrıca içedönük ve dışadönük kavramlarını ilk kullanan kuramcı Jung'dur (Cüceloğlu, 2011, s.415).

Karen Horney: Horney kadın erkek kişiliklerindeki farkı incelerken kalıtımın etkisinden çok, çevresel etkenleri incelemiştir. Çevresel etkenlere bağlı olarak gelişen, temel düşmanlık, temel kaygı ve nevroz kavramları kuramda en önemli kavramlardır. Horney, nevrozik davranışa, çocukluğun kaygıyla başa çıkmakta kullandığı iletişim tarzının bir sonucu olarak bakar. Kaygı duygusunu arttıran ailelerin çocuklarında ve kişiler arası bozuk ilişkiler yaşayanlarda nevrozlu görür. İnsanlara yaklaşma, insanlara karşı hareket etme ve insanlardan uzaklaşma olarak adlandırdığı üç nevrozik tarzı belirlemiştir (Yazgan, İnanç ve Yerlikaya, 2012; Geçtan, 2014, s. 222-223; Burger, 2006, s.173-174-197).

Harry Stack Sullivan: Sullivan' a göre, kişiliğin yapısal yönünü kişilerarası ilişkiler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, insanlarla iletişim ve ilişki kurulabilmesi sonucunda, kişilik kendini göstermeye başlar (Ünlü, 2001, s. 138). Ayrıca Sullivan, bireyin kendisi için önemli olan kişilerle kurduğu ilişkilerin kaygıya sebep olduğunu belirtmiştir. Kişi bu kaygıyla başa çıkmak için yollar denerken kim olduğuna dair yanlış düşünceler geliştirir. Bu süreç Sullivan'ın kişileştirmeler kavramını ortaya çıkarır. Bu kavrama göre hepimiz kendimizle veya başkalarıyla ilgili zihinsel imgeler oluştururuz. Bu imgeler iyi-ben(ödüllendirilmiş yönümüz), kötü-ben(ödüllendirilmemiş deneyimler), ve ben-değil(tehdit edici bulunduğu)

bilinçaltında saklanır) şeklinde 3 imge vardır (Burger, 2006, s179). Sullivan'ın kişilik kuramı aynı zamanda bebeklik, ilk çocukluk, ikinci çocukluk, ön ergenlik, erken ergenlik, geç ergenlik ve yetişkinlik gibi gelişim dönemlerini de içerir (İnanç ve Yerlikaya, 2011, s. 134).

Erich Fromm: Kuramında genel olarak Freud'un öne sürdüğü kavramları ele alarak, bu kavramları, biraz daha toplumsal değerlerin ve insanların kabulleneceği şekilde sunmaya çalışmış insanı toplumsal bir canlı olarak değerlendirme uğraşına girmiştir. Çünkü Fromm' a göre kalıcı kişiliğin oluşumunda; bedensel yapı, biyolojik getiriler, huy, sosyal ve kültürel çevre önemli ölçüde etkilidir (Yanbastı, 1996, s. 89; Ünlü, 2001, s. 137).

2.2.3.2. Ayırıcı Özellik Kuramı

Ayırıcı özellik kuramlarının ortak yönü; her insanın farklı oranda davranma eğilimi vardır ve bu eğilimlerin yoğunluğuna göre farklı kişilik özellikleri meydana gelir düşüncesidir. Yani kişideki yüksek olan davranış eğilimi, o davranış eğilimiyle ilgili kişilik özelliğini, baskın olarak taşıdığı anlamına gelir. Baskınlık düzeyi kişiden kişiye farklılık gösterir ve böylelikle farklı kişilik özellikleri meydana gelir (Isır, 2006, s. 51).

Gordon Allport: Allport'a göre kişilik, bireyin davranışlarını ve düşüncelerini belirleyen sistemlerin dinamik olarak örgütlenme biçimidir. Bu tanıma göre kişilik ile ilgili öne çıkan faktörler kişiliğin değişken, düzenli, kararlı ve belirgin olmasıdır (Engler, 2009, s. 264). Allport, kişilik özelliklerini düzen içinde ele alarak onları kardinal, merkezi ve ikincil kişilik özellikleri olmak üzere üçe ayırmıştır: Kardinal kişilik özellikleri bireyin tüm hayatına egemen olan özelliklerdir. Kardinal kişilerin bir amaçları vardır ve onu gerçekleştirmek için her şeyden vazgeçip kendilerini adarlar. Bu tarz kişilere çok az rastlanır. Merkezi kişilik özellikleri ise günlük hayatımızda birilerini tasvir ederken kullanılan zeki, kibar komik vb. gibi özelliklerdir. Son olarak ikincil kişilik özellikleri ise her zaman her durumda ortaya çıkmayan sadece belirli uyaranlarla ortaya çıkan kişilik özellikleridir (Nairne, 2009, s.384-385; Ryckman, 2008, s.270).

Henry Murray: Murray kişiliğın ana kökeni olarak psikolojik gereksinimlerin üzerinde durmuştur. Bu psikolojik gereksinim, önem sırasına göre ve o anda içinde bulunduğu duruma göre, hal ve hareketlerini dolayısıyla da kişiliğini etkileyeceğini savunmuştur (Burger, 2006, s.282).

Raymond B. Cattell: Cattell' in çalışmalarına yol gösteren asıl hedefi kaç adet temel kişilik özelliklerinin (kaynak özelliklerin) var olduğunu keşfetmekti. Uzun süren araştırma teknikleri sonunda Cattell 16 temel özellik bulmuş ve 1949 yılında da 16 faktörlü kişilik testinin ilk halini yayınlamıştır.(16PF) (Burger,2006, s.249).

Büyük Beşli (Beş Faktör Kişilik Modeli): Kişiliği belirli ana boyutlara indirgeme çabaları Cattell'den sonra da farklı araştırmacılar tarafından da devam etmiş ve farklı kişilik verilerini kullanarak kişiliğın beş boyutuna dönük faktörler keşfedilmiştir. Allport ve Odbert (1936) ve Thurstone (1934) gibi araştırmacıların çalışmaları, beş faktör kişilik modelinin ilk adımları olmuştur. Daha sonra Costa ve McCrae, çalışmalar neticesinde, beş faktör modeli'ni oluşturan bu boyutları; uyumluluk, dışadönüklük, nörotiklik, özdisiplin ve gelişime açıklık olarak tanımlamışlardır (Costa ve McCrae, 1995; Somer ve Goldberg, 1999, s. 431-450; Demirkıran, 2006, s.59).

Uyumluluk: Bu kişilik özelliklerine sahip olan bireyler, işbirliğini seven, sosyal ilişkilerinde kibar, içten ve dost canlısı, rekabet yerine birlikte hareket etmeyi tercih eden, yardımsever ve güvenilir kişilerdir (Moody, 2007, s.28). Uyumluluğu düşük bireyler, çıkarları doğrultusunda hareket ederler ve yakın ilişki kurma konusunda başarısızdırlar (Zel, 2006, s. 26; Burger,2006, s.254).

Dışadönüklük: Dışa dönüklülük iki uçlu olarak değerlendirildiğinde bir ucunda aşırı dışa dönük kişiler varken diğer ucunda aşırı içe dönükler bulunur. Dışa dönük kişilik özelliğine sahip bireyler sosyal, enerji dolu, iyimser bakış açısına sahip, girişken, sevecen, kendilerine güvenen, başkalarıyla rahat iletişim kuran, yeni ilişkilere açık kişilerdir. İçe dönük kişilik özelliğine sahip bireyler ise sosyalliği ve kendilerine güvenleri daha az, sessiz ve utangaç kişilerdir (Zel, 2006, s. 26, Burger, 2006, s.254).

Nevrotiklik: Duygusal dengesizlik olarak da adlandırılan bu kişilik özelliğine sahip bireyler, kaygılı, güveni az, agresyonu yüksek ve insan ilişkilerinde alıngan bireyler olarak değerlendirilmektedir. Nevrotiklik düzeyi düşük kişilik özelliğine sahip bireyler ise, rahat, duygularında dengeli, stresli durumlarda sakin kalabilen, kolay öfkelenmeyen ve kendine güvenen bireylerdir (Costa ve McCrae, 1995; Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002).

Özdisiplin: Bu boyutun bir ucunda planlı, kendi kararlarını alabilen ve kendine güvenen ve düzenli kişilik özelliğine sahip bireyler bulunurken, diğer ucunda dikkati kolay dağılan ve dikkatini toparlayamayan, güvenilmez ve başladığı işi tamamlayamayan kişiler yer almaktadır (Burger, 2006, s.255).

Gelişime Açıklık: Bu kişilik özelliğine sahip bireylerin yüksek boyutunda yer alan kişiler gelişime açık, hayal kuran, yeniliklere ve değişimlere açık, kendine has fikirleri olan, üretken, merak duygusu yüksek, kendi düşünce ve duygularına yönelen kişilerdir. Diğer boyutunda yani düşük seviyedekiler ise geleneksel, tutucu ve ilgisiz olarak nitelendirilmektedirler (Bono, Boles, Judge, Lauver, 2002; Costa ve McCrae, 1995).

2.2.3.3. Biyolojik Kuram

Bu yaklaşıma göre kişilikteki bireysel farklılıkların sebebi, kalıtsal eğilimler ve fizyolojik süreçlerdir.

Hans Eysenck: Eysenck kişiliği biyolojik anlamda açıklayan ilk bilim adamlarından biridir ve kişiliğin aile eylemleri veya hatalarıyla değil ailenin biyolojik yapılarıyla şekillendiğini savunmuştur. Ayrıca kişilik çalışmalarına doğal bilimsel bir yaklaşım getirerek, kişiliği oluşturan etmenleri belirli bir düzen içinde sıralanması gerektiğini belirterek kavramsal temelli hiyerarşik kişilik modelini ortaya koymuştur (Itoh, 2002, s.250). Eysenck kültürlerarası araştırmalarının sonunda kişiliğin 3 boyutunu keşfettiğini söylemiştir. Bu üç süper faktörler: içe dönüklük-dışa dönüklük, nevroitiklik ve psikotiktir. Her bir faktörün kalıtımla ilişkili olduğunu savunmuş ve bu alandaki çalışmalarına dikkat çekmiştir (Burger, 2006, s.350).

Mizaç kavramı: Psikologlara göre mizaç kalıtsaldır ve bu kalıtsal eğilimler deneyimlerle birleşerek kişilik özelliklerini oluştururlar. Bu bağlamda, duygusallık, etkinlik ve sosyallik olarak üç mizaç boyutu tanımlanmıştır (Burger, 2006, s.353).

2.2.3.4. İnsancıl Kuram

Bu kurama göre insan doğuştan gizil olumlu, sağlıklı, yapıcı bir enerjiyle dünyaya gelir. İnsan biriciktir ve kendini geliştirme potansiyeline sahiptir. Kişi bu potansiyeli, uygun çevresel koşullarda sonuna kadar ortaya çıkarabilir. Bu süreçte kendini gerçekleştirme denir (Özyurt, 2007, s.19)

Carl R. Rogers: Rogers' a göre insan yaşamında doyum noktasına ulaşmak için hep bir çaba içindedir. Bu doyum noktasına ulaşmış bireyleri potansiyelini tam kullanan kişi olarak adlandırmıştır (Cüceloğlu, 2011, s. 428). Rogers' e göre kaygı, her zamanki bilgimizin dışında bir durumla karşılaşıldığında oluşur. Herkesin yemeklerinize bayıldığını düşünürken, aslında herkesin bayılmadığını öğrendiğimiz an gibi. Karşılaşılan bu yeni bilgi benliğinizi tehdit ediyorsa kaygıyla başa çıkmak zorlaşır. Ve bu edinilen yeni bilgi bilinç düzeyinin altında tutulur. Rogers bu süreçte bilinçaltı algı adını vermiştir (Burger, 2006, s.425). Rogers için benlik bilinci önemlidir ve bir kimsenin benlik bilinci onun kendisini nasıl gördüğü ile ilgilidir. Benlik bilinci iyi, kötü ya da ortada olabilir. Olumlu bir benlik bilincine sahip olabilmek için, koşulsuz olumlu kabul ortamı içinde büyümek gerekir. Yani çocuk yaptığı davranışının onaylanmamasına rağmen kendisinin her zaman sevilip kabul edileceğini bilerek büyümelidir (Cüceloğlu, 2011, s.428-429).

Abraham H. Maslow: Maslow iki tür güdü belirlemiştir. Bunlardan biri yetersizlik güdüsü (temel gereksinimler) diğeri ise büyüme gereksinimleridir. Maslow bu gereksinimleri 5 ana sınıfa ayırmış ve böylece gereksinimler hiyerarşisi ortaya çıkmıştır. Amaç en üst basamak olan kendini gerçekleştirme basamağına ulaşmaktır. Bireyler alt basamaktaki güdülerini doyurur doyurmaz bir üst basamağına geçerler ve oradaki ihtiyaçları karşılamaya başlarlar. Kendini gerçekleştirme çoğu kişi için anlıktır çok az kişi bu anı uzun yaşayabilir (Ünlü, 2001, s. 142; Burger, 2006, s.429-431; İnanç ve Yerlikaya, 2011, s. 316).

2.2.3.5. Davranışsal/Sosyal Öğrenme Kuramı

Davranışçı/Sosyal kuramcılar davranışların oluşumu ve devamı için klasik ve edimsel koşullanma ilkesinin kullanıldığını vurgulamıştır. Bu yüzden kişilik hayat boyu kazanılan ve devam eden koşullanmaların toplamından elde edilen bir sonuçtur. Yani çocukluktan itibaren öğrenilen farklı deneyimler uyarıcılara verdiğimiz tepkileri etkiler ve bu şekilde bireyin kişiliğini oluştururlar. Bu öğrenme süreci farklı şekillerde oluşur ve ortaya çıkar (Burger, 2006, s.511). Pavlov, Watson, Skinner davranışçı; Rotter, sosyal öğrenme ve Bandura ise bilişsel-davranışçı kuramcıları olarak literatürde geçerler (Özyurt,2007,s.18; Corey, 2008, s.251).

John B. Watson: Watson gözlenebilir, kestirilebilir ve kontrol edilebilir davranışlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Watson, çevre yeterince kontrol edilip uygun ortam ve koşulların sağlandığı sürece istediği özellikte (doktor, tüccar, hırsız vb.) çocuklar yetiştirebileceğini söylemiştir. Watson'a göre bireyin öğrenilmeyen üç tür duygusuna vurgu yapmıştır. Bunlar, korku, öfke ve sevgidir. Watson davranışımız tüm bedenimizi ilgilendirir demiştir çünkü davranışlar bedene yansır (Ataman, 2004, s.27; Çelen, 1999, s.53-56-57; Burger,2006, s.513).

Klasik koşullanma: Pavlov'un köpekleriyle yaptığı uyarın-tepki çalışmalarının sonucu olarak bulunmuştur. Bu çalışmalar şöyle özetlenebilir: Köpek ete(koşulsuz uyarın) karşı salya salgılayarak tepki verirken başka bir uyarana (zil sesine) salya tepkisi vermez. Fakat köpeğe zil sesinden sonra et verildiğinde köpek zil ile eti birbiriyle ilişkilendirir ve bunun sonucunda zil sesine de et verilmediği halde salya tepkisi geliştirir. O halde klasik koşullanma organizmanın tepki göstermediği bir uyarının, tepki gösterdiği koşulsuz uyarın ile bağlantı kurması sonucunda önceden tepki göstermediği koşullu uyarana tepki göstermeye başlamasıdır diyebiliriz. Klasik koşullanmada koşullu uyarın ve koşulsuz uyarın arasındaki bağlantı sonlandırılırsa koşullu uyarana verilen tepkide sonlanacaktır. Bu davranışa sönme adı verilir (Corey, 2008, s.251-252; Uzbaş, 2007, s.295-296).

Edimsel koşullanma: Geliştiricisi, Skinner olan edimsel koşullanmada, davranışlarımız bizim istediğimiz sonuçları ortaya çıkarıyorsa bu davranışlar

tekrarlanır. İstemediğimiz sonuçları ortaya çıkarıyorsa bu davranışlar tekrarlanmayacaktır. Organizmanın elde etmekten haz aldığı, ve elde ettiğinde davranışların tekrarlanmasına sebep olan uyarıcılara olumlu pekiştireçler denir. Organizma için hoş olmayan, kaçınmak istediği ve ortamdan çıkarıldığında davranışın yapılma sıklığını arttıran pekiştireçlere ise olumsuz pekiştireçler denir. Ve son olarak davranıştan sonra istenmeyen sonuçların oluşması ceza olarak adlandırılmaktadır (Kaya,2007, s361; Burger, 2006, s.520-521).

B.F. Skinner: Skinner edimsel koşullanma kavramları olan pekiştirme, ceza, sönme ve kendiliğinden geri gelme gibi kavramların insan davranışına uygulanabileceğini belirtmiştir. Bu durum edimsel koşullanma yoluyla edinilenlerin, bireyin davranışlarına yansıtacağı anlamına gelir (Cüceloğlu, 2011, s. 425). Ayrıca Skinner davranışları açıklarken içsel durumların kullanılmasını kabul etmemiş; sadece gözlenebilir dışsal olayları kabul etmiştir (Burger, 2006, s.556).

Julian Rotter: Rotter göre bir davranışı gösterme olasılığı, sonunda alınacak ödül-cezaya göre değişim gösterir. Çünkü beklentiler zamanla değişir, bu bağlamda insanın kişiliği, davranış potansiyeli, beklenti ve pekiştirme değeri gibi kavramlarla açıklanır. Davranış potansiyeli belirli bir ortamda belirli bir davranışın çıkma olasılığıdır. Rotter' e göre davranış potansiyelinin gücünü beklenti ve pekiştirme değeri belirler. Pekiştirme değeri, bir pekiştireci diğerine göre tercih etme durumudur. Beklentilerimiz ise çoğunlukla daha önceki deneyimlerimize göre şekillenirler. Bireylerin sahip olduğu düşük beklenti ya da düşük pekiştirme değerine karşılık davranışın ortaya çıkması da beklenemez. Örneğin, bir çocuk, odasını topladığında kendisine şeker verileceğini biliyorsa ve o anda canı şeker çekmiyorsa odasını toplamaz yani Rotter şuna vurgu yapmıştır; bir bireyin davranışını sadece pekiştirme değeri belirlemez; pekiştirme değeri ile birlikte beklenti de önemli bir etmendir. Rotter'a göre beklenti, algılama ve bilişsel süreçlerle ilgilidir. Pekiştirme değeri ise, Skinner'in bahsettiği pekiştirme ile aynı kavramı karşılamaktadır (Cüceloğlu, 2011, s. 426-427; Burger, 2006, s.556).

Albert Bandura: Bandura' ya göre insanlar başkalarının davranışlarını gözlemleyerek ve onları örnek alarak da öğrenebilmektedir. Hatta insanların yaptığı

davranışlar olumlu sonuca ulaşmışsa, kişinin bu gözlemlediği davranışı hayatına geçirme olasılığı daha da artacaktır. Yani Bandura, öğrenmenin sadece klasik ve edimsel koşullanma yoluyla olmayacağını, çevresel gözlem yoluyla da (başkalarının yaşadıklarından ders çıkararak da) olabileceğini savunmuştur (İnanç ve Yerlikaya, 2011, s. 216). Bandura sosyal çevresel etmenlerin etkisini diğer kuramcılar gibi tek taraflı ele almadığı için kendi kuramının ana yapısını; kişi, çevre ve davranış üçgeni etrafında şekillendirmiştir. Bandura'ya göre kişi, çevre ve davranış örüntüleri sürekli birbirlerinden etkilenmektedir ve bu karşılıklı etkileşimi Bandura “karşılıklı belirleyicilik” olarak isimlendirmiştir (Bernstein, Penner, Clarke-Steward, Roy, 2011, s. 575; Bandura, 1986). Kişi, çevre ve davranış etkileşiminde önemli olan bir diğer bilişsel öge de öz yeterlidir. Daha önceden yaşanmış ve bilinen başarı beklentisine öz-yeterlilik denir. İnsanlardaki öz yeterlilik duyguları ne kadar yüksek olursa başarı da onunla doğru orantıda artış gösterecektir (Bernstein ve ark, 2011, s. 575).

2.2.3.6. Bilişsel Kuram

Bilişsel yaklaşım, duygu ve davranışlarımızdaki farklılıkları, insanların bilgi işleme süreçlerindeki farklılıklara bağlar (Mudock, 2014, s.350).

George Kelly: Kelly'e göre insanlar hayatları boyu ne yaşayacaklarını düşünüp bununla ilgili kestirimlerde bulunmaya ihtiyaç duyarlar. Kelly bu kestirimleri saydam şablonlara benzetir. Yeni karşılaştığımız durumlarla, öne sürdüğümüz şablonumuz birbirlerine uyarsa bu şablon başka durumlarda kullanılmak üzere saklanır. Eğer uymazsa, öne sürülen şablonumuz atılır ve yerine yenisi geliştirilir. Kelly psikolojik sorunların kaygıdan kaynaklandığını ve kaygısında, kişinin uymayan şemalarından kaynaklandığını öne sürmüştür (Burger, 2006, s.607-609-639).

Albert Ellis: Ellis'e göre insanlar akılcı (mantıklı düşünme) ve akıl dışı (hatalı) düşünme potansiyelleriyle doğarlar. Daha sonra çocuklukta, bu akıl dışı düşünceleri, kendileri için önemli olan kişilerden etkilenerek farkında olmadan öğrenip içselleştirirler. Ellis'e göre duygusal rahatsızlıkların çoğu bu içselleştirdiğimiz mantık dışı inançlarımızdan kaynaklanmaktadır. Ellis bu süreci A,

B, C sistemi üzerinden Şu Şekilde açıklamıŐtır. A= YaŐanılan olay veya bir kişinin davranıŐıdır; (örneğin erkek eş hanımından boŐanmak istediğini söyledi). B= Bireyin davranışsal tepkisi veya duygusal sonuçtur; bu tepki sağlıklı veya sağlıksız olabilir. (EŞinin boşanma isteği sonucu kadında depresyon tepkisi geliŐti). A ve C arasında ufak bir zaman dilimi süreç vardır. Bu yüzden kadında, eŐi boŐanmayı istediği saniyede depresyon geliŐmez. Yani C nin yaŐanmasına A sebep olmaz. Sebep olan asıl kaynak akıl dışı inançlardır. B= Akıl dışı inançlar; (Boşanmanın sorumlusu benim, ben zavallı bir beceriksizim, ben değersiz biriyim, kimse beni sevmiyor vb.) D= Müdahale bölümüdür; danışanların mantık dışı inançlara meydan okuduğu bölümüdür. E= Etkili bir yaşam felsefesinin benimsendiği aŐamadır; sağlıksız düşünceler sağlıklı olanlarla deėiŐtirilir ve son olarak F= Yeni duygu grubunun oluŐturulduėu alandır (Corey, 2008, s.299-300-301-302).

Aaron Beck: Beck bilişsel süreçlerin otomatik, bilinçli ve bilinç ötesi olmak üzere üç düzeyde ortaya çıktığını belirtmiştir. Bilinçli düzey farkında olduğumuz; otomatik ve bilinç ötesi düzey ise farkında olmadığımız, otomatik düŐüncelerin ve temel inançların yer aldığı süreçlerdir. Temel kavramları Şemalar, inançlar, otomatik düşünceler, modlar ve bilişsel arpıtmalardır (Murdock, 2014, s.320-321-322-323-328-329).

2.3.Kişilerarası İlişkilerin Gelişimi

Kişilerarası iletişim süreci, kişinin kendi içsel dünyasından ve dışsal dünyasından aldığı iletilerin etkisiyle başlar; sonradan bu gelen iletilerin insanların kendi içinde bir anlam ifade etmesi ile devam eder; ve iletişim anı içindeyken geribildirimde bulunması ile sonlanır (Gürüz ve Temel-Eğinli, 2008). Kişilerarası iletişimin devamlı hale gelmesiyle en az iki kişi arasında oluşan sosyal etkileşimsel bağlar ise kişilerarası ilişkileri oluşturur. Ve başlıca kişilerarası ilişki tiplerimiz: arkadaşlık ilişkileri, romantik ilişkiler ve aile ilişkileri olarak belirlenmiştir (Siyez, 2013, s.68-75).

2.3.1. Kişilerarası İlişki Tarzları

Her bireyin duygu ve düşünceleri, düşünme stilleri, davranış tarzları, kendilerini ifade etme yöntemleri farklılık gösterir. Bu farklı tarzların oluşumunda etkili olan birçok etmen vardır. Bu etmenler yaşanan farklı deneyimler, gözlemler, kültürel çevre, ailesel etmenler, kişisel özellikler, algı gibi kavramlardır. Tüm bunların sonucunda da ilişki tarzları ortaya çıkar (Siyez, 2013, s.63-68). Araştırmacılar ilişki tarzlarını, baskın, kaçınan, öfkeli, duygudan kaçınan, manipulatif ve küçümseyici tarzlar şeklinde ve besleyici, zehirleyici tarzlar şeklinde ele almışlardır (Öztañ, 1996; Şahin, Durak, Yasak, 1994; Hasta ve Güler, 2013). Besleyici ilişki tarzı, bireylerin yaşantılarını iyileştiren, doyurucu olan karşılıklı anlayış ve empati içeren olumlu ilişki tarzıdır. Besleyici ilişki tarzını benimseyen kişiler başkalarını daha kolay kabullenir, saygılı yaklaşım ve yapıcı konuşma biçimleriyle kendilerini ortaya koyar ve aynı zamanda kendilerini rahatlıkla ifade edebilirler. Olumsuz yaşam biçimi ve bakış açısına sahip bireyler, baskı ve zorlamayı içinde barındıran zehirleyici ilişki tarzını benimser ve bu kişiler kendilerini sürekli üstün görüp diğer insanları aşağılar, onlarla alay eder ve çok kolay öfkelenebilir (Greenwald, 1999; Hasta ve Güler, 2013).

2.3.2. Kişilerarası İlişki Kuramları

2.3.2.1. Bağlanma Kuramı ve Romantik İlişkiler

Bowlby' nin geliştirdiği bağlanma kuramına göre çocuklukta anne-babayla kurulan bağlanma tarzını yetişkinlikte ilişkilerimize yansıtmaya başlarız. Anne-çocuk ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar sonucu üç çeşit ebeveyn- çocuk ilişkisi belirlenmiştir. Birincisi güvenli ilişkidir. Bu ilişkide büyüyen bebekler anneleri yanlarında olmasa bile istediklerinde ona ulaşabileceklerini bilirler. Bu kişilerin yetişkinlikte başkalarına güvenme ve yaklaşma konusunda sıkıntı yaşamayacakları belirtilir. İkinci ebeveyn-çocuk ilişkisi kaygılı-kararsız ilişkidir. Bu ilişki tarzında anne ilgisizdir ve bebek annesi yokken sürekli kaygı yaşar. Bu kişiler yetişkinlikte bağımlı kişilik geliştirebilirler. Son ebeveyn-çocuk ilişkisi ise kaçınma ilişkisidir. Bu ilişki tarzında da anne ilgisizdir fakat bebek bunu umursamaz. Anneye karşı uzaklık geliştirir ve anne yokken kaygı yaşamaz anne geldiğinde de çok ilgi göstermez. Bu

kişiler ise yetişkinlikte kendilerini seven kişilere şüpheli yaklaşırlar (Burger, 2006; Solmuş, 2009).

2.3.2.2. Aile İlişkileri Kuramı

Farklı aile yapılarının çekirdek aile, kalabalık aile, tek ebeveynli aile, evli olmayıp birlikte yaşayan aile ve çocuğu, eşcinsel aileler vb gibi aile yapılarının kişiler arası ilişkiler üzerinde etkili olduğu görüşünü kapsar (Hortaçsu, 1997; Devito, 2002).

2.3.2.3. Thibaut ve Kelley' nin Değiş Tokuş Kuramı

Kuramın başlıca kavramları ödül (ilişkiden duyulan memnuniyet), bedel (ilişkiye harcanan zaman), çıktı (çıkan sonuç), karşılaştırma düzeyi (geçmiş tecrübeler) ve seçenekleri kıyaslama (bireysel standartların değerlendirilmesi) düzeyidir. Bu kurama göre insan ilişkileri, ödül-bedel analizi ve seçeneklerin kıyaslanmasına göre şekillendiğini savunmaktadır ve birey şu anki ilişkisinden aldığı sonuçları (çıktıları), karşılaştırma düzeyi ile değerlendirir. Değerlendirme sonucu karşılaştırma düzeyinin üstünde ise birey ilişkisinden memnun demektir. Eğer karşılaştırma düzeyinin altında ise ilişkisinden memnun değil demektir. Memnun değil ise elde ettiği sonucu bu sefer seçenekleri kıyaslama düzeyi ile değerlendirir. (Seçenekleri kıyaslama düzeyi: bireyin başka bir insanla aynı ilişkiyi yaşadığı takdirde elde edebileceği olası memnuniyet düzeyi tahminidir). Alınan son çıktılar, seçenekleri kıyaslama düzeyinin altında ise birey ilişkiyi bitirmeye yönelecektir (Hortaçsu, 1997; Siyez, 2013, s.84).

2.3.2.4. Harry Stuck Sullivan ve Kişilerarası İlişkiler Kuramı

Kişiyeye özgü davranışların, sadece kişilerarası ilişkilerin incelenerek anlaşılabilirliğini savunmuştur (Burger, 2006; Boyacıoğlu, 1996). Kaygılıyken bebeğiyle iletişime geçen annelerin, bu kaygıları bebeğine de hissettirebileceğini ileri sürmüştür. Bu kaygıyla ilk başta başa çıkamayan bebek sonradan kaygıyı azaltmak için kendine seçici dikkatsizlik yöntemini bulacaktır. Fakat bu sürecin sonucu olarak bebekte bazı zihinsel imgeler ortaya çıkabilir. İşte bu zihinsel imgeler de kişilerarası ilişkileri etkilemektedir (Oral, 2006; Yanbastı, 1996).

2.3.2.5. Eric Berne ve Transaksiyonel Analiz Kuramı

Berne' ye göre üç çeşit benlik durumumuz vardır. Bunlar: ana-baba benlik durumu(A)=otorite figürlerinden öğrenilen davranışları içerir, yetişkin benlik durumu(Y)=düşünen, çözüm üreten planlar yapan olgun davranışları içerir ve çocuk benlik durumu(Ç)=çocukta görülen tüm doğal davranışları içerir. Her benlik durumu aynı olaya, doğasına uygun olarak farklı tepkiler verir ve her insanın içinde ana-baba, yetişkin ve çocuk benlikleri farklı oranlarda dağılmıştır. Büyük oran hangi benlikteyse, kişi iletişimini, o benliğin özellikleri çerçevesinde kuracaktır. Karşılıklı iletişim esnasında farklı olan benlikler birbirlerinden istedikleri tepkiyi gördükleri anda tamamlayıcı iletişim ortaya çıkar. Eğer bekledikleri tepkileri göremezlerse iletişim durur ve kavga başlar ve bunun sonucu olarak çapraz iletişimler ortaya çıkar. Son olarak bir de gizli iletişimler vardır. Gizli iletişimde kişiler iki tane benlik durumlarıyla aynı anda tepki verirler. Yani sözel olarak yetişkin benlik durumuyla tepki veren kişi aslında psikolojik ima yoluyla gerçekte çocuk benlik durumuyla tepki veriyor olabilir (James ve Jongeward, 1993; Siyez, 2013, s.86-87-88).

3.4. Evlilik Uyumu, Kişilik ve Kişilerarası İlişkiler İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde sırasıyla evlilik uyumu, kişilik, kişilerarası ilişki tarzları kavram ve kuramlarına ve bu kavramlarla ilgili yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

3.4.1. Evlilik Uyumu Konusunda Yapılan Araştırmalar

Evlilik uyumu ile ilgili yapılmış çalışmalarda, evlilikte uyumu sağlayan etkenler incelenmiş, genel olarak eşlerin, bağlanma stillerinin, kişilik huy ve karakterlerinin, kaliteli cinsel yaşantılarının, kültürel ve sosyodemografik özelliklerinin, evliliklerinden beklentilerin, ailenin yetiştirme tarzının, eğitim seviyelerinin, psikolojik ve bedensel durumlarının, dinin ve bunlar gibi daha bir çok faktörün evlilik uyumu üzerinde etkileri olduğu belirlenmiştir (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005; Gülsün, Ak ve Bozkurt, 2009).

Tuzcu (2017), evli kişilerin kişilik özellikleri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bu incelemenin sonucunda beş faktör kişilik özelliklerinden

nevrotizm ile evlilik uyumunun negatif yönde anlamlı ilişkili olduğunu, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık boyutlarının evlilik uyumu ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır

Yılmaz, İketenci, Yılmaz ve Mamirova (2018), evli bireylerin problem çözme becerileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve problem çözerken aceleci düşünen, kaçınan davranan, kendine güvenli davranan ve planlı yaklaşım tarzını benimseyen kişilerin yaklaşımları ile evlilik uyumu arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca, erkeklerin evlilik uyumlarının kadınların evlilik uyumlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Kuzu (2017), evli bireylerde kişilik özellikleri ve mizacın evlilik uyumunun sağlanmasında anlamlı bir etkisinin olup olmadığını saptamaya çalışmış ve elde edilen veriler sonucunda, evliliğini eşiyile flört ederek yapmış olan bireylerin evlilik uyumunun, evliliğini görücü usulü olarak yapmış olan bireylerden daha yüksek olduğu saptanmış ve bireylerin dışa dönüklük özellikleri arttıkça bireylerin evlilik uyumunun da artmakta olduğu görülmüştür.

Yılmaz-Özkan (2018), evli bireylerin stresle başa çıkması ile evlilik uyumunu incelediği araştırmasında, problem odaklı başa çıkma stratejisini aktif olarak kullanan bireylerin başa çıkma ve plan yapma tutumunun evlilik uyumunu pozitif yönde etkilediği ve davranışsal olarak boş verme stratejisini aktif olarak kullananların evlilik uyumu ile negatif yönlü ilişkisi bulunduğu tespit edilmiştir.

Bakırcıaloğlu (2018,) evli bireylerin sahip oldukları değerler, iletişim becerileri ve evlilik uyumu arasındaki yordayıcı ilişki konusunu araştırmış olup, araştırmanın sonuçlarına göre evli bireylerin sahip oldukları değerle evlilik uyumu arasında pozitif ve doğrusal doğrultuda ilişki varlığı saptanmıştır. Evli bireylerin evlilik uyumu ile en çok ilişkili olan değişken ise iletişim becerisi olmuştur. Bu iki değişken arasında pozitif ve doğrudan ilişki olduğu ve evli bireylerin sahip oldukları değerler ile iletişim becerileri arasındaki yordayıcı ilişkiler irdelendiğinde, pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu görülmektedir.

Lavi, Fladeboe, King, Kawamura, Friedman, Compas ve Katz (2018) kanser teşhisi konulan çocuklu bir ailenin sonraki ilk yıl boyunca çeşitli stres etkenlerinin (finansal baskı, yaşam tehdidi, tedavi yoğunluğu, tedavi ile ilgili olaylar ve olumsuz yaşam olayları vb.) evlilik uyumu üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapmış olduğu araştırmanın sonucunda her geçen gün birikerek artan stresin eşler arasındaki evlilik uyumunu olumsuz olarak etkilediği tespit edilmiştir.

Akçadağ (2018), evli bireylerde evlilik uyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiş ve araştırma sonucuna göre, çocuk sayısı, evlilik yaşamından memnuniyet durumu, eş ile sorumluluk paylaşma düzeyi ve eşin çalışma durumu değişkenlerine göre evlilik uyum düzeylerinde farklılık saptanmıştır. Örneklem ortalamasının altında evlilik uyum düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Evlilik uyumu ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde korelasyon olduğu saptanmıştır.

Jaffar, Zhong, Sundas, Shaher ve Aqeel, (2019), çalışan ve çalışmayan kadınlarda sosyal desteğin, depresyon, anksiyete, stres ve evlilik uyumu ile ilgili zihinsel stresin uzamasını nasıl etkilediğini ve kadınlar arasında depresyon, anksiyete, stres ve evlilik uyumu ile ilişkili sosyal destek ve ruh sağlığı sorunları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda evlilik uyumunun evli ve çalışmayan kadınlarda depresyon ve anksiyete ile negatif bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sosyal destek, evlilik uyumu, şefkat, stres ve depresyon için bir moderatör görevi görmekte ve sonuçlar, yüksek evlilik uyumu ve sevgisi olan çalışmayan kadınların sosyal destek nedeniyle daha az stres ve depresyonda olduğunu göstermektedir.

Güvener (2018)'in evlilikte uyum ile çiftlerin depresif durumları ve olumsuz otomatik düşünceleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında, otomatik düşünce ve depresyon ile evlilik uyumu arasındaki ilişki anlamlı çıkmıştır. Ayrıca uyumlu ve uyumsuz evlilik uyumuna sahip bireylerin depresyon ve otomatik düşünce puanları farklılaşmaktadır. Uyumlu bir evliliğe sahip bireylerin depresyon ve otomatik düşünce oranı, uyumsuz evliliğe sahip bireylere kıyasla daha düşük bulunmuştur.

Tellioglu ve Özdemir (2018)' in kırsal kesimde yaşayan evli kadınların ailelerinin çeşitli aile işlevlerini gösterme düzeylerinin evlilik uyumlarına etkisini incelemek ve kırsal kesimde yaşayan evli kadınların ailelerinin çeşitli aile işlevlerini gösterme düzeyleri ile evlilik uyumlarının, eğitim durumu, evlilik süresi, evlenme tipi ve çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada, evlilik uyumu ile aile problem işlevi arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, ailelerin problem çözme işlevini yerine getirme işlevinin evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir yordayıcılığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, kırsal kesimde yaşayan evli kadınların ailelerinin genel işlevleri yerine getirme düzeyleri ile duygusal tepki verme, roller ve iletişim işlevlerini yerine getirme düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve problem çözme işlevlerini yerine getirme düzeyleri ile de yine pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırmanın son bulgularına göre kırsal kesimde yaşayan evli kadınların evlilik uyumları, eğitim durumu, evlilik süresi, evlenme tipi ve çocuk sayısı değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Ejder-Apay ve Gümüşdaş (2016), gebelikte evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılmış olan araştırma sonrasında ortaya çıkan bilgilere bakıldığında, Gebelerin sosyal desteğinin yüksek olduğu fakat çift uyumlarının düşük olduğu belirlenmiş ve gebelerde algılanan sosyal destek arttıkça, evlilik uyumunun azaldığı tespitinde bulunulmuştur.

Molgora, Fenaroli, Acquati, De Donno, Pia, Baldini ve Saita (2019)' nın yardımcı üreme teknolojisinin (ART), çiftlerin evlilik uyumları ve ikili başa çıkma rolleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın sonucunda hem kadınların hem de eşlerinin, pozitif diyalitik başa çıkma stilleri puanları arttıkça, çiftlerin evlilik uyumlarının da artacağı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, başa çıkma çabalarından memnun olmayanların ART tedavisi görürken daha savunmasız olabileceğini göstermektedir.

Murat (2019) cinsiyet, yaş, çocuk sayısı, evlenme şekli gibi sosyo-demografik değişkenlerle, çiftlerin evli kalma süreleri göz önünde bulundurularak cinsel doyum,

bedenlerinden memnuniyet, eşlerine yönelik kıskançlık düzeyleri ve ilişkilerine yönelik akılcı olmayan inançlarının evlilik uyumlarına etkisinin incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre, evlilik süresi arttıkça evlilik uyumunun azaldığı bulunmuştur. Ayrıca evlilik uyumu, kıskançlık ve cinsel doyum ile negatif yönde ilişkili bulunmuş yani çiftlerin kıskançlığın nedenlerine yönelik düşünceleri ve baş etme yöntemleri arttıkça evlilik uyumları azalmaktadır. Cinsel doyum, beden memnuniyeti ve akılcı olan ilişki inançları arttıkça evlilik uyumları da artmaktadır.

Karabağ (2019), evli bireylerin evlilik süreleri ile cinsel doyum ve evlilik uyumu ilişkisini araştırmış ve araştırmanın sonucunda hem kadın hem de erkekler için evlilik uyumunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Erkek ve kadın grupları arasında gelir düzeyi, evlilik süresi, cinsel sorunlar, evlilik sayısı, eş ve çocuk hariç evde başka birinin yaşayıp yaşamaması gibi değişkenler açısından anlamlı bir farka rastlanmaz iken, kadınların evlilik süresi ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çocukluk çağı travmalarının evlilik uyumu ve evlilik doyumuna etkisini araştıran Yunus-Tozan (2019), çalışmalarının sonucunda evlilik uyumu yüksek olan çiftlerin, evlilik doyumunu, duygusal ihmali, cinsel istismarı ve çocukluk çağı travma düzeylerinin, uyumsuz çiftlere göre anlamlı biçimde yüksek olduğunu, duygusal ihmal ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ve çocukluk çağı travmaları ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Katılımcılar sosyodemografik özellikler açısından incelendiğinde, üniversite mezunlarının evlilik uyum düzeyleri ortaokul mezunlarından, çok yüksek ekonomik durumu olan bireylerin de hem evlilik uyumu hem evlilik doyum düzeyleri orta seviyede ekonomik durumu olanlardan istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek bulunmuştur. Ayrıca evlilik uyumu ve evlilik doyum düzeylerinin genç katılımcılarda daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir. Bu bulgular ışığında çocukluk çağı travmalarının ve yaşam kalitesinin yetişkinlik dönemindeki evlilik uyumu ve doyumuna etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Karakaş (2018)'in evli kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının evlilik uyumuna etkisini araştırdığı çalışmasında, kadınların toplumsal

cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumunun evlilik uyumu ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca evlilik uyumu toplam puanı ile kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü arasında da zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Sadeghi, Khedmati ve Yousefi (2018), iş uyumu ve iş stresinin, evlilik uyumu ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın sonucunda evlilik uyumu, yaşam yönelimi ve iş stresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgulara göre, yaşamdaki iyimserlik düzeyi yükseldikçe, iş stresinin azaldığı ve sonucunda da çiftler arasındaki evlilik uyumuna yol açtığı söylenebilir.

Ceyhan, Özen, Şimşek ve Doğan (2019), hipertansiyonlu kadınlarda cinsel işlev bozukluğu ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin, kültürlerin kadınların cinsel sorunları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda hipertansiyonun cinsel işlevsellik problemleri ve evlilik uyumu üzerinde olumsuz etkisi olduğu tespit edilmiştir. Kadınların da bu durumu kabul ettiği tespit edilmiş, çünkü onların kültürlerine göre, “kadınların cinsellik hakkına sahip olmadığı” görüşü ortaya çıkmıştır ve belirli bir yaştan sonar cinselliğin yok olduğu kanısına varılmıştır.

Tate, Martire ve Zhaoyang (2019), diz osteoartriti rahatsızlığı olan hastaları ve hasta eşlerinin hastalara karşı olan anlayışlarının ile evlilikteki uyumları arasındaki ilişkiyi raporlaştırmak amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda diz rahatsızlığı olan hastaların eşlerinin, her iki tarafın evlilik uyumunun sağlanması hastaların çektikleri acılara karşı daha anlayışlı oldukları tespit edilmiştir.

McDonald, Olson, Lanning, Goddard ve Marshall (2017), Amerika'nın bir bölümünde yaşayan hem dindarlığın yüksek hem de boşanmanın yüksek oranda olduğu bir alanda yapılan bu incelemeyi tasarlamadaki amaç dindarlığın, bağışlayıcı-affediciliğin ve eşler arasındaki empatinin evlilik uyumu üzerindeki etkisini tespit etmektir. Sonuç olarak eşler arasındaki empati durumu sonrasında eski zamanlara göre evlilikteki uyumu olumlu yönde değiştirdiği tespit edilmiştir.

Yukarıda ilişkilerine bakılan araştırmalar kapsamında geçirilen hastalıkların, hamileliğin, kişilik özelliklerinin, çocuk sayısının, geçmiş travmaların, iş hayatının,

yetişmiş olunan çevrenin ve ailenin ve daha birçok faktörün evlilik uyumuna belirli etkileri olduğu örnek araştırmalar ile desteklenerek sunulmuştur. Ayrıca geçmiş zamanlara kıyasla günümüzde evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişkiyel araştırmaların daha fazla yoğunlaştığı gözlemlenmiştir.

3.4.2. Kişilik Konusunda Yapılmış Araştırmalar

Kişilik kavram olarak çok kapsamlıdır, bu bakımdan ayırıcı özellik yaklaşımına dayalı olarak geliştirilen beş faktörlü (büyük beşli) kişilik kuramı ile ilgili araştırmalar odak noktası kabul edilmiştir.

Adam-Karduz (2019), affetme eğilimi kazandırmaya yönelik geliştirilen psiko-eğitim programının affetme eğilimi kazandırma ve beş faktör kişilik özellikleri üzerindeki etkisini incelemiş ve araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre beş faktör kişilik özelliklerinden biri olan nevrotilik kişilik özellik puanı yüksek, affetme puanı düşük olan yani affetme yeterliliği az olan bireylerin affetme eğilimlerini artırmaya yardımcı olmak üzere tüm kişilik özelliklerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimi üzerine etkisini araştıran Sözcun (2019), dışadönük, özdisiplin sahibi ve deneyime açık bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleri ile girişimcilik eğilimleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken, duygusal dengesizlik kişilik özelliğine sahip bireylerin kişilik özellikleri ile girişimcilik eğilimi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca kişiliğin yumuşak başlılık boyutu ile girişimcilik eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Parlak ve Koçoğlu-Sazkaya (2018), beş faktör kişilik özellikleri ile iş yaşamındaki yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiş, araştırmasının sonucunda beş faktör kişilik özelliklerinden dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve açıklık kişilik özellikleri ile iş yaşamındaki yalnızlık arasında negatif bir ilişki bulunurken, duygusal dengeyi sağlayabilen kişilik özellikleri ile iş yaşamındaki yalnızlık arasında pozitif ilişki olduğunu bulmuştur.

Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015), psikolojik dayanıklılık ile kişilik özelliklerinin ilişkisini ele almış, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, dışadönüklük, özdisiplin, gelişime açıklık ve uyumluluk kişilik özelliğine sahip bireylerin psikolojik dayanıklılık seviyelerinin yüksek, nörotiklik seviyeleri düşük kişilik özelliğine sahip kişilerin psikolojik dayanıklılıklarının yüksek olduğunu bulmuştur.

Seibert ve Kraimer (2001)'in yapmış olduğu bu çalışma çeşitli meslek gruplarındaki insanlar arasında büyük beşli (nevrotiklik, vicdan sahibi olma, dışa dönüklük, anlaşılabilirlik ve açıklık) kişilik faktörlerinin iş kariyerindeki başarısını etkileyip etkilemediğini incelemek amacıyla yapılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir; dışa dönüklülüğün maaş artışında, terfi almada ve kariyeri ilerletmede direkt etkili olduğu kanısına varılmıştır. Ancak nevrotikliğin kariyer oluşumunda negatif rol oynadığı tespit edilmiştir. Anlaşılabilirliğin ise sadece kariyer ve maaş düzeyi ile negatif ilişkili olduğu saptanmıştır.

Carvalho ve Nobre (2019) yapmış olduğu bu çalışmada, duygusal uyumun beş büyük boyutunun ve özelliklerinin farklı cinsel şiddet biçimlerini nasıl karakterize ettiğini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında tecavüz ve çocuk cinsel istismarından mahkum olan bireylerin, mahkum olmayan cinsel suçlulardan çok daha fazla nevrotiklik gösterdiği; çocuk cinsel tacizcileri tecavüzcülere ve hüküm giymeyen cinsel tacizcilere göre çok daha az açıklık gösterdiği ve mahkum olmayan cinsel tacizciler, mahkum olan suçlulardan önemli ölçüde daha az vicdanlı davrandığı anlaşılmıştır. Duygusal uyumla ilgili olarak, mahkum olmuş tecavüzcülerin çocuk tacirleri gibi belirgin psikopatolojik özelliklere sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Smith, Sherry, Vidovic, Saklofske, Stoeber ve Benoit (2019), mükemmeliyetçilik boyutları ve beş faktörlü model arasındaki ilişkinin ilk meta-analitik incelemesini yapmak amacıyla bu inceleme yapılmıştır. İnceleme sonucunda mükemmeliyetçiliğin nevrotik ve nevrotik olmayan boyutlara sahip olduğu anlaşılmıştır. Ek olarak, mükemmeliyetçilik ve beş faktör modelinin alt ölçekleri,

cinsiyet, yaş ve kullanılan mükemmeliyetçilik testinin alt ölçeği ile ilişkilendirilip denetlenmiştir. Beş faktör kuramı ile ilişkilendirilip yordanan araştırmalar incelenmiş ve bu alandaki güncel çalışmaların, genel olarak normal yaşam becerileri alanına, iş ve kariyer alanına yönelik olduğu gözlemlenmiştir.

3.4.3. Kişiler Arası İlişkiler Konusunda Yapılmış Araştırmalar

Her bireyin kişiliği farklıdır ve dolayısıyla iletişim tarzı da birbirinden farklı olacaktır. Araştırmacılar iletişim tarzlarını belirli başlıklar altında incelemişler ve bunların en öne çıkan başlığı besleyici-zehirleyici iletişim tarzıdır. Araştırmanın konusu kapsamında, besleyici-zehirleyici iletişim tarzları ile yordanarak aralarındaki ilişkiye bakılan birçok güncel örnek araştırma aşağıdaki gibi derlenmiştir.

Tekin-Çatal ve Kalkan (2018), kişilerarası ilişki stilleri ile romantik ilişkilere olan sosyal ilgi arasındaki ilişkileri incelemiş ve elde edilen bulgulara bakılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır; romantik ilişkilere sosyal ilgi düzeyi ile besleyici tarz arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Öte yandan, romantik ilişkilere sosyal ilgi düzeyi ile zehirlenme tarzı arasında önemli bir negatif ilişki vardır. Kişilerarası ilişkiler stilleri (besleyici ve zehirlenme) ve sosyal ilgi düzeyi üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkiler stilleri ile toplumsal ilişkilere göre cinsiyet arasındaki romantik ilişkilere anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Kişilerarası ilişkiler stilleri ve sosyal ilgi düzeyine bakıldığında üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkiler stilleri ile romantik ilişkilere sosyal ilgi düzeyleri arasında ilişki durumuna göre anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Kaptan (2018), ergenlerin özerk-ayrık, ilişki-bağımlı, özerk-ilişkisel benlik kurguları ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişki konu alınmıştır. Ayrıca ergenlerin özerk-ayrık, ilişki-bağımlı, özerk-ilişkisel benlik kurguları ile kişilerarası ilişki ölçeğinin alt boyutları olan ketleyici ve doyurucu ilişkiler arasında yaşadıkları yere, cinsiyete, gelir değişkenlerine göre anlamlı farklılaşmanın olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda özerk-ayrık ve özerk-ilişkisel benlik kurguları ile doyurucu ve ketleyici ilişkiler arasında anlamlı, pozitif ve güçlü ilişki olduğunu göstermektedir. Yalnız ilişki-bağımlı benlik kurgusunun doyurucu ilişki ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu fakat ketleyici ilişki ile arasında anlamlı bir

ilişkinin olmadığıdır. Ayrıca araştırmada ikamet, cinsiyet, gelir değişkeni ile benlik kurguları ve ilişki tarzları arasında anlamlı farklılıklar açısından önemli bulgular elde edilmiştir.

Kaygas (2017), üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzları ve çatışma çözme eğilimleri arasındaki ilişkide affetmenin aracı rolünü araştırmış ve araştırmanın sonucunda, besleyici ilişki tarzına sahip yani olumlu ilişkiler kurma ve ilişkileri sürdürme yönünde eğilimi olan bireylerin kendisini inciten kişiyi ya da kendilerini affederek ilişkisinde çatışmaları çözme eğilimi sergileyebildiklerini ve böylece ilişkisini sağlıklı bir şekilde devam ettirebildiklerinin bulgusuna ulaşmıştır.

Ekinci, Güngörmüş, Topçu ve Kerek (2012), öğrencilerin kişilerarası ilişki düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma sonucunda, öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, sınıfları, aile yapısı ve babalarının eğitim durumları ile kişilerarası ilişkilerin iki boyutu olan besleyici ve zehirleyici tarzın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin besleyici ilişki tarzı ile anne eğitim durumu arasında fark bulunmuştur yani, anne eğitimi arttıkça öğrencilerin besleyici ilişki tarzının arttığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modelinde olup, evli bireylerin kişilik özellikleri ile kişilerarası ilişki tarzlarının evlilik uyumuna etkisi incelenmiştir. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenden alınan bir grup ya da örneklem üzerinde yapılan tarama modelidir (Karasar, 2011).

Araştırmanın bağımlı değişkeni evli bireylerin evlilik uyumu, bağımsız değişkenleri ise kişilerarası ilişki tarzları (besleyici/olumlu ilişki tarzı ve zehirleyici/olumsuz ilişki tarzı) ve kişilik özellikleri (dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk ve duygusal dengesizlik kişilik özellikleri) dir. Araştırmada evli bireylerin evlilik uyumları cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik yılı ve evli bireylerin kişilik özellikleri değişkenlerine göre fark olup olmadığı incelenmiş olup, evlilik uyumun kişilerarası ilişki tarzı ve kişilik özelliği ile ilişkisi ve evli bireylerin evlilik uyumunu yordama durumu incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni evli kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ankara Merkez ilçelerinde yaşamakta olan evli kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme yöntemi uygun örnekleme yöntemidir. Uygun/Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi, çoğu zaman araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda kullanılır. Zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir(Karasar, 2011).

Araştırmaya katılan evli bireylere ait bireylerin demografik özellikler ise Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1: Evli Bireylere Ait Demografik Özellikler

Değişken		N
Cinsiyet	Kadın	188
	Erkek	122
Yaş	19-64 (Ort.=37.7)	
Evlenme Yaşı	13-36 (Ort.=24.8)	
Eğitim Düzeyi	İlkokul	6
	Ortaokul	10
	Lise	12
	Üniversite	243
	Lisansüstü	39
Ailenin Aylık Gelir Düzeyi	500-1000	7
	1001-2000	27
	2001-3000	217
	3001-4000	32

	4001 ve üzeri	27
Evlilik Süresi	Bir yıldan az	16
	1-5	53
	6-10	71
	11-15	72
	16-20	40
	21 ve üzeri	58
Evllenme Şekli	Anlaşarak	195
	Görücü Usulü	103
	Diğer	12
Eşle Yakınlık Durumu	Yakın Akraba	24
	Uzak Akraba	31
	Yakınlık Yok	255
Çocuk Sayısı	Yok	38
	1	69
	2	156

3	36
4 üzeri	11

3.3. Veri toplama Araçları

Araştırmada kişisel bilgi formu, sıfatlara dayalı kişilik testi, evlilik uyumu ölçeği ve kişilerarası ilişki tarzları ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, ailenin aylık gelir düzeyi, evlilik süresi, evlenme şekli ve çocuk sayısını içeren sorulardan oluşmaktadır.

3.3.2. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)

Kişilik araştırmalarında kullanılmak üzere kısa ve pratik bir araç sunmak amacıyla yapılan bu çalışmada, ölçek maddeleri birbirine zıt sıfat çiftlerine dayalı bir şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır. Öncelikle, kuramsal olarak tanımlanan beş kişilik boyutunu temsil edebilecek 30 sıfat çifti oluşturulmuş, daha sonra bu sıfatlar 1–7 arasında derecelendirilen likert tipi bir ölçekle ölçülmeye çalışılmıştır. Pilot çalışmalardan elde edilen veriler üzerinde yapılan analizler sonucu, 30 sıfat çiftinin bazı maddelerinin istenilen faktörde olmadığı ya da yeterli faktör yükü almadığı görülmüş, daha sonra 50 sıfat çifti oluşturularak çalışmaya alınmıştır. Bu sıfatlar Türkçe alanında uzman üç akademisyene inceletirilmiş, sıfat yapısına uygun olmayan maddeler çıkarılarak yerine yenileri eklenmiştir. 50 sıfat çifti üzerinde yapılan analiz sonucunda 11 maddenin çalışmadığı belirlenmiş, bu sıfatlar ölçekten çıkartılmıştır. Son aşamada ise bir sıfat çifti ilave edilerek 40 maddelik bir kişilik test formu oluşturulmuştur. Yapılan çalışmalarda ölçek uygulanacak kişiden, kendisini her iki uçta yer alan sıfattan hangisine daha yakın görüyorsa ilgili boşluğu

işaretlemesi istenmiştir. SDKT'nin yapı geçerliğini test etmek için Temel Bileşenler Analizi yapılmış ve Direct Oblique döndürme yönteminden faydalanılmıştır. Güvenirlilik analizinde ise test tekrarı yapılmış, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayılarına bakılmıştır (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009).

3.3.3. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ)

Evlilik uyumunu ölçmek amacıyla Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen, Tutarel-Kışlak (1999) tarafından Hunt'ın (1978) ve Freeston ile Plechaty'nin (1997) puanlama sistemleri doğrultusunda ölçeğin Türkçe'ye güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılan "Evlilik Uyum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek, 15 maddeden oluşmaktadır(Tutarel-Kışlak, 1999).

Evlilik Uyum Ölçeği, hem genel evlilik doyumu ve niteliğini hem de çeşitli konularda(aile bütçesi, duyguların ifadesi, arkadaşlar, cinsellik, toplumsal kurallar ve yaşam felsefesi) anlaşma ya da anlaşamama düzeyini ölçmektedir. Ayrıca ilişki tarzını da (boşzaman, ev dışı etkinlikler, çatışma çözme, güven) ölçmektedir (Tutarel-Kışlak veÇabukça, 2002).

Ölçekten alınan en düşük puan bir olup, en yüksek puan ise 60'dır. Ölçekten alınan düşük puanlar evlilik uyum düzeyinin düşük olduğunu, yüksek puanlar ise evlilik uyum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle ölçekten alınan puanlar arttıkça evlilik uyum düzeyi artmaktadır. Ayrıca, ölçme aracının uyumlu ve uyumsuz evli kişileri ayırt etmeyi sağlayan kesme noktası, 43,5 puandır. 43,5 puanın üzerinde puan alan evli bireyler uyumlu, 43,5 puanın altında puan alan evli bireyler ise uyumsuz olarak betimlenmektedir (Tutarel-Kışlak, 1999).

3.3.4. Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KİÖ)

Sahin, Durak ve Yasak (1994) tarafından "Stres Management: A PositiveStrategy" isimli video paket programının el kitabında bulunan 53 maddelik bir davranış listesinden yararlanılarak bu ölçek geliştirilmiştir. Bu listeden amaca

uygun belirlenen 34 madde seçilmiş ve kültürümüze özgü olabileceği düşünülen 16 farklı madde eklenerek toplam 50 maddelik bir ölçek oluşturulmuş ve daha sonra madde sayısı 31 olarak belirlenmiştir.

Kişilerarası İlişkiler Ölçeği, psikolojik bozuklukların incelendiği araştırmalarda, sosyal beceri eğitimi, iletişim ya da stresle başa çıkma seminerlerinde, psikoterapilerin yapılandırılması ve etkililiğinin ölçülmesi sırasında bireylerin ilişki biçimini ölçebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu ölçek 16'sı besleyici (olumlu) ve 15' i zehirleyici (olumsuz) biçimi ölçen toplam 31 maddeden oluşmaktadır. Her madde 0-3 arasında değişen likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçme sonucunda üç ayrı puan elde edilmektedir. Bunlar tek sayılı maddelerden oluşan "Besleyici İlişki Biçimleri" ve çift sayılı maddelerden oluşan "Zehirleyici İlişki Biçimleri" ile her ikisinin birleşiminden elde edilen toplam puandır. Toplam puan ranjı 0-93' tur. Yüksek puanlar kişilerarası ilişkilerde olumlu bir biçimin göstergesidir.

Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .79 olarak bulunmuştur. İki yarım test güvenirliği ise $r = .63$ ($p < .001$)' dir. Ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasında madde test korelasyonları hesaplanmış ve en düşük korelasyon katsayısı $r = .10$ ($p < .01$), en yüksek korelasyon katsayısı $r = .48$ ($p < .001$) olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada evli bireylerin evlilik uyumlarını cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik yılı ve evli bireylerin kişilik özellikleri değişkenlerine göre fark olup olmadığı incelemek için T- testi ve One-way ANOVA, evlilik uyumun kişilerarası ilişki tarzı ve kişilik özelliği ile ilişkisi ve evli bireylerin evlilik uyumunu yordama durumunu incelemek için ise Pearson Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Regresyon analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problemine ve probleme bağlı alt problemlere ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Evli bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyete, evlenme şekline ve evlilik süresine göre değişimi ve evlilik uyumunun yordayıcısı olarak ele alınan evli bireylerin sahip olduğu kişilerarası ilişki tarzları ve kişilik özelliklerine ilişkin kolerasyon ve regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

1. Evli Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Uyumuna İlişkin T-Testi

Sonuçları

Evli bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediğine dair analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Evli Bireylerin Cinsiyetine Göre Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarına Ait T-testi Sonucu

	Cinsiyet	n	Mean	Sd	p
Evlilik Uyumu	Kadın	188	44.98	8.23	0.13
	Erkek	122	46.34	7.10	

$p > .05$

Tablo 2 incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre evli bireylerin evlilik uyumlarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > .05$). Başka bir deyişle evli bireylerin evlilik uyumları evli bireylerin cinsiyetine göre değişmemektedir.

2. Evli Bireylerin Evlenme Biçimine Göre Evlilik Uyumuna İlişkin ANOVA

Sonuçları

Evli bireylerin evlilik uyumu düzeylerine ait betimsel istatistikler Tablo 3’te, evlenme biçimine göre ANOVA sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 3: Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

Evlenme Biçimi	N	\bar{x}	SS
Anlaşarak	195	62.9	7.6
Görücü Usulü	103	33.2	8.3
Diğer	12	3.9	5.2

Tablo 4 incelendiğinde, evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri arasında bireylerin evlenme biçimi bakımından anlamlı fark olmadığı görülmektedir $F(2, 307)=0.626$, ($p>0.05$). Başka bir deyişle, evli bireylerin evlilik uyumları, evlenme biçimlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Tablo 4: Evli Bireylerin Evlilik Uyumu Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	76.911	2	38.455	0.626	0.535	-
Gruplar İçi	18850.43	307	61.402			
Toplam	18927.34	309				

3. Evli Bireylerin Evlilik Yılına Göre Evlilik Uyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Evli bireylerin evlilik uyumu düzeylerine ait betimsel istatistikler Tablo 5'te, evlilik yılına göre ANOVA sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5: Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

Evlilik Yılı	N	\bar{x}	SS
1 yıldan az	16	51.43	5.5
1-5 yıl	53	44.84	8
6-10 yıl	71	44.02	7.6
11-15 yıl	72	44.58	8.6
16-20 yıl	40	46.07	6.7
21 yıl ve üzeri	58	47.12	7.1

Tablo 6 incelendiğinde, evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri arasında bireylerin evlilik yılı bakımından anlamlı fark olduğunu göstermektedir $F(5, 304)=3.271$, ($p<0.01$). Başka bir deyişle, evli bireylerin evlilik uyumları, evlilik yılına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Evlilik yılları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucuna göre, bir yıldan daha az evli olanların evlilik uyumları 1-5 yıl ($\bar{x}=51.43$), 6-10 yıl ($\bar{x}=44.84$) ve 11-15 yıl ($\bar{x}=44.02$) evli olan bireylerden daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6: Evli Bireylerin Evlilik Uyumu Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	966.238	5	193.248	3.271	0.007	1yıldan az-1-5 yıl
Gruplar İçi	17961.10	304	59.083			1yıldan az-6-10 yıl
Toplam	18927.34	309				1yıldan az-11-15yıl

4. Evli Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Evlilik Uyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Evli bireylerin evlilik uyumu düzeylerine ait betimsel istatistikler Tablo 7’de, eğitim düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 7: Evlilik Uyum Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

Eğitim Düzeyleri	N	\bar{x}	SS
İlkokul	6	44.8	7.8
Ortaokul	10	38.6	12.9
Lise	12	43.3	11.3
Lisans	243	45.8	7.3
Lisansüstü	39	45.8	7.3

Tablo 8 incelendiğinde, evli bireylerin evlilik uyum düzeylerinde bireylerin eğitim durumuna göre anlamlı fark olduğunu göstermektedir $F(4, 305)=2.388$, ($p<0.05$). Başka bir deyişle, evli bireylerin evlilik uyumları, evli bireylerin eğitim seviyelerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bireylerin eğitim durumları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonucuna göre , lisans (üniversite) mezunu evli bireylerin ($\bar{x}=45.8$) ortaokul mezunu evli bireylere ($\bar{x}=38.6$) göre evlilik uyumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8: Evli Bireylerin Evlilik Uyumu Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	574.807	4	143.702	2.388	0.051	Lisans mezunu-Ortaokul Mezunu
Gruplar İçi	18352.54	305	60.172			
Toplam	18927.34	309				

5. Evli Bireylerin Kişilik Gelir Düzeylerine Göre Evlilik Uyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Evli bireylerin evlilik uyumu düzeylerine ait betimsel istatistikler Tablo 9’da, gelir düzeylerine göre ANOVA sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 9: Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

Gelir Düzeyleri	N	\bar{x}	SS
500-1000	7	42.4	14.2
1001-2000	27	43.5	10.1
2001-3000	217	45.8	7.3
3001-4000	32	47.2	5.8
4001-5000	27	43.5	8.3

Tablo 10 incelendiğinde, evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri arasında bireylerin gelir düzeyleri bakımından anlamlı fark olmadığı görülmektedir $F(4, 305)=1.628$, ($p>0.05$). Başka bir deyişle, evli bireylerin evlilik uyumları, gelir düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Tablo 10: Evli Bireylerin Evlilik Uyumu Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	395.723	4	98.931	1.628	0.167	-
Gruplar İçi	18531.62	305	60.759			
Toplam	18927.34	309				

6. Evli Bireylerin Evlilik Uyumu ile Sahip Oldukları Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişki Tarzlarına İlişkin Korelasyon Sonuçları

Evli bireylerin evlilik uyumu düzeyleri ile sahip oldukları kişilik özellikleri ve kişilerarası ilişki tarzlarına ilişkin korelasyon sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişki Tarzlarının Evli Bireylerin Evlilik Uyumuyla İlişisini İnceleyen Korelasyon Analizi Sonucu

	Evlilik Uyumu		
	n	r	p
Besleyici İlişki Tarzı		.105	.065
Zehirleyici İlişki Tarzı		-.122*	.032
Dışa Dönüklülük		.047	.407
Deneyime Açıklık	310	.079	.166
Yumuşak Başlılık		.150**	.008
Sorumluluk		-.004	.949
Duygusal Dengesizlik		-.240**	.000

*p<.01, **p<.05

Tablo 11 incelediğinde, evli bireylerin evlilik uyumu ile zehirleyici (olumsuz) ilişki tarzları arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir, $r=-0.122$,

$p < 0.01$. Buna göre zehirleyici yani olumsuz ilişki tarzı arttıkça evli bireylerin evlilik uyumunun azaldığı söylenebilir. Ayrıca evli bireylerin evlilik uyumu ile sıfatlara dayalı kişilik ölçeği alt boyutlarından olan yumuşak başlılık kişilik özelliği ile arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu $r = -0.150$, $p < 0.05$; duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile arasında yüksek düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu $r = -0.240$, $p < 0.05$ görülmektedir. Buna göre yumuşak başlılık kişilik özelliği arttıkça evli bireylerin evlilik uyumu artmakta iken, duygusal dengesizlik kişilik özelliği azaldıkça evlilik uyumunun artmakta olduğu söylenebilir.

7. Evli Bireylerin Evlilik Uyumu ile Sahip Oldukları Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişki Tarzlarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Evli bireylerin evlilik uyumu düzeyleri ile sahip oldukları kişilik özellikleri ve kişilerarası ilişki tarzlarına ilişkin regresyon sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası İlişki Tarzlarının Evli Bireylerin Evlilik Uyumuyla İlişisini İnceleyen Korelasyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	48.490	4.536	-	10.689	.000	-	-
Besleyici İlişki Tarzı	0.063	0.077	0.051	0.818	.414	0.105	0.047
Zehirleyici İlişki Tarzı	-0.126	0.108	-0.072	-1.172	.242	-0.122	-0.067
Dışa Dönüklülük	-0.046	0.074	-0.052	-0.623	.534	0.047	-0.036
Deneyime Açıklık	0.096	0.092	0.090	1.047	.296	0.079	0.060
Yumuşak Başlılık	0.103	0.083	0.099	1.245	.214	0.150	0.071
Sorumluluk	-0.140	0.089	-0.117	-1.576	.116	-0.004	-0.090
Duygusal Dengesizlik	-0.242	0.076	-0.192	-3.178	.002	-0.240	-0.180

R=0.283, R²=0.080

F=3.750, p=.001

Tablo 12 incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, kişilerarası ilişki tarzlarının alt boyutlarından biri olan besleyici ilişki tarzı ile evlilik uyumu arasında pozitif bir ilişkinin ($r=0.11$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=.05$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Zehirleyici (olumsuz) ilişki tarzı ile evlilik uyumu arasında negatif bir ilişkinin ($r=-0.12$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0.07$ olarak hesaplandığı görülmektedir.

Aynı şekilde kişilik özelliklerinin alt boyutlarına ilişkin yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde, yumuşak başlılık kişilik özelliği ile evlilik uyumu arasında pozitif bir ilişkinin ($r=0.15$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=.07$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile evlilik uyumu arasında negatif bir ilişkinin ($r=-0.24$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0.18$ olarak hesaplandığı görülmektedir.

Besleyici ilişki tarzı, zehirleyici ilişki tarzı, yumuşak başlılık kişilik özelliği ve duygusal dengesizlik kişilik özelliği değişkenleri birlikte, evli bireylerin evlilik uyum puanları ile anlamlı bir ilişki vermektedir, $R=0.283$, $R^2=0.080$, $F=3.750$, $p<.01$. Adı geçen dört değişken birlikte, evli bireylerin evlilik uyumundaki toplam varyansın yaklaşık %8'ini açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, evli bireylerin evlilik uyumu üzerindeki görece önem sırası, duygusal dengesizlik kişilik özelliği, yumuşak başlılık kişilik özelliği, zehirleyici ilişki tarzı ve besleyici ilişki tarzıdır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece duygusal dengesizlik kişilik özelliği değişkeninin evli bireylerin evlilik uyumu üzerinde önemli (anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum

Evlilik uyumu birçok değişken durumundan etkilenebilecek karmaşık bir kavramdır diyebiliriz. Çünkü yapılan araştırmalarda evlilik uyumunu etkileyebilecek bir çok değişken göz önünde bulundurulmaya çalışılmış ve evlilikte uyumu etkileyebilecek durumlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu değişkenlerden biri evlilik uyumunun cinsiyete göre değişip değişmediğidir. Literatür incelendiğinde, kadın ve erkeklerin evlilik uyumlarında farklılık olduğunu vurgulayan araştırmalar (Şener ve Terzioğlu, 2008; Gökmen, 2001; Durmuş ve Baba, 2014) mevcut iken, evlilik uyumunun kadın ve erkeklere göre değişim göstermediğini vurgulayan araştırmalar (Çağ ve Yıldırım, 2013; Çelik ve Tümkaya, 2012, Erdinç, 2018; Demir-Erbil ve Hazer, 2018; Karabağ, 2019; Yavuz, 2019; Jose, 2007; Şendil ve Korkut, 2008; Kabasakal ve Soylu, 2016) da mevcuttur. Bu araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, evlilik uyumunun cinsiyete göre farklı olmadığını gösteren araştırmaların sayıca fazla olduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırma sonucu da cinsiyetin evlilik uyumu için ayırıcı bir değişken olmadığını göstermektedir. Çelik ve Tümkaya (2012) tarafından cinsiyetin evlilik uyumu üzerindeki etkisinin artan eğitim seviyesi ile birlikte ayırıcı bir değişken olmadığı yorumu yapılmıştır ve bu araştırmanın örnekleminin yarısından çoğunun lisans mezunu kişilerden oluşuyor olması bu fikrin desteklendiğini göstermektedir.

Bu araştırmadaki diğer değişkenlerden biri de evli bireylerin eğitim seviyesidir. Eğitim seviyesinin evli bireylerin uyumunu ne derece etkilediğine dair yapılan araştırma sonuçlarına göre eğitim seviyesinin evlilik uyumu üzerinde önemli bir değişken olduğu ve eğitim seviyesi arttıkça evlilik uyumunun da arttığı yönünde bir fikir birliğine varıldığı görülmektedir (Erdinç, 2018; Fışılıoğlu, 1992; Demir-Erbil ve Hazer, 2018; Şener ve Terzioğlu, 2008). Bu araştırma sonucuna göre de lisans eğitimine sahip olanların ortaokul mezunu evli bireylere göre evliliklerinde daha uyumlu oldukları görülmüştür. Eğitim seviyesinin artmış olması kadın ve erkek arasındaki geleneksel tarzdaki cinsiyet rollerin etkisinin azalıp daha eşitlikçi bir

tutumla ilişki kurulmasına zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir. Nitekim eşler arası eşitlikçi tutumla devam eden evliliklerin daha uyumlu olduğunu gösteren çalışma sonuçları (Şener ve Terzioğlu, 2008) da bu yorumu destekler niteliktedir.

Bu araştırmanın alt problemlerinden bir diğeri ise evli bireylerin evlilik uyumunun gelir seviyelerine göre farklı olup olmadığıdır. Araştırmanın sonucuna göre, gelir seviyesi evli bireylerin evlilik uyumlarını sağlayan önemli bir değişken olarak bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında bazı araştırmalarda (Demir-Erbil ve Hazer, 2018; Şener ve Terzioğlu, 2008) gelir seviyesi evlilik uyumunun önemli bir belirleyicisi iken, bazı araştırmalar (Erdinç, 2018; Çağ ve Yıldırım, 2013) da ise evlilik uyumu sosyoekonomik düzeye göre farklılık göstermemektedir. Sosyoekonomik düzeyin alan yazında evlilik uyumunu etkileyen farklı sonuçlarının olması, örneklemin düşük, orta ve yüksek sosyoekonomik gruptan alınıp alınmadığına bağlı olabileceği düşünülmektedir. Nitekim (Jenkins, Rasbash ve O'Connor, 2003)'un yapmış olduğu çalışmada, yüksek sosyoekonomik duruma sahip kadınların çocuk sahibi olduktan sonra özel ilgilerine zaman ayıramamalarından ötürü evlilik uyum düzeyleri düşük bulunmuştur.

Araştırmanın diğeri bir alt problemi ise evlilik uyumunun evlilik yılına göre değişip değişmediğidir. Bu araştırma sonucuna göre, bir yıldan daha az evli bireylerin 5-10yıl ve 10-15 yıllık evli olan bireylere göre uyumlarının daha yüksek olduğudur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2014 yılı verilerine göre, görüşülen boşanmış bireylerin yarıdan çoğu 35 - 49 yaş aralığındadır ve ortalama yaş toplam görüşülen kitlede kadınlarda 38, erkeklerde 42'dir. Evlilik süresine göre boşanma yüzdesi incelendiğinde ise, Türkiye'de boşanmaların yüzde 26'sının evliliğin ilk beş yılı içinde, yüzde 47'sinin 10 yıldan fazla ilişkiye sahip olanlarda meydana geldiği görülmektedir (Tugut, 2015). Bakanlığın bu verileri bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Ayrıca Hendrix (2007), ilişki sürecinin üç aşamadan oluştuğunu ifade etmektedir. İlk evrenin romantik aşk dönemi olduğu ve bu dönemde toz pembe gözlüklerle hayata bakıldığı ve ilişkiye dair beklentilerin karşılanacağı beklentisine olan inancın en yüksek olduğu evre olduğunu vurgulamaktadır. Bir yıldan daha az evli bireylerin romantik evre döneminde oldukları göz önünde

bulundurulduğunda evlilik uyumlarının yüksek çıkması aynı zamanda bu araştırmanın sonucunu da destekleyen bir ifadedir.

Evlilik uyumunu etkileyebileceği düşünülen diğer bir değişken ise, evli bireylerin evlenme biçimidir. Bu değişkene ait literatür incelendiğinde, evlilik uyumunun evlenme biçimine göre değişim gösterdiğini ifade eden araştırmalar (Demir-Erbil ve Hazer, 2018; Erdiñ, 2018; South ve Lloyd, 1995) mevcut iken, aksini ifade eden araştırmaların (Tellioglu ve Özdemir, 2018;) da olduğu görülmektedir. Evli bireylerin evlenme biçiminin bu şekilde farklılık göstermesinin evlilikte uyumunu evlenme biçimine bağılı olarak tek başına etkileyen bir durum olmadığı yorumu yapılabilir. Nitekim Şendil ve Korkut (2008)'un araştırmalarının sonucuna göre, evlenme biçimine göre çift uyumunda farklılık görülürken, evlilik biçimine göre evli bireylerin evlilik çatışması ya da fikir birliği konularında anlamlı fark görülmemiştir.

Evlilik uyumunun kişilik ve kişiler arası ilişki tarzları ile ilişkili olup olmadığı bu araştırmanın diğer bir alt problemidir. Evlilik uyumu beş faktör kişilik özelliklerinden evli bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleri ile evli bireylerin zehirleyici ve besleyici ilişki tarzları arasındaki ilişki incelenmiş ve beş faktör kişilik ölçeğinin alt boyutlarından olan yumuşak başlılık ve duygusal dengesizliğin; kişiler arası ilişki tarzlarından zehirleyici ilişki tarzının evlilik uyumu ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu bulgular yumuşak başlılık yani uyum gösteren evli bireylerin evlilik uyumunun yüksek olduğunu, duygusal dengesizlik ve zehirleyici ilişki tarzını benimseyen evli bireylerin evlilik uyumlarının düşük olduğunu göstermektedir. Tuzcu (2017)'nin evli bireylerdeki evlilik uyumu ve evlilik doyumunun kişilik özelliklerine göre incelediği araştırmasında, bu araştırma sonucu ile aynı şekilde evlilik uyumu ile yumuşak başlılık kişilik özelliği arasında pozitif anlamlı ilişki bulunurken, duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Aynı şekilde Yiğit ve Çelik (2016)'da yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre, evli olan bireylerde besleyici tarzın ilişki doyumu ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Yumuşak başlılık yani uyumluluk özelliği olarak geçen kişilik özelliği işbirliği yapma davranışı, yakın ilişkiler kurma ve birlikte hareket edebilme konusunda başarılı kişiler (Zel, 2006; Burger, 2006; Costa ve McCrae, 1995; Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002) oldukları için kişilerarası ilişki tarzı olan zehirleyici ilişki tarzı ile zıt bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Bu bulgular ışığında evli bireylerin evliliklerinde uyumu yakalamasının, birbirlerine karşı anlayışlı ve empatik olmaları, yakın, sevecen ve yapıcı olmalarına bağlı olduğu söylenebilir. Kuzu (2017), bireylerin nörotisizm (duygusal dengesizlik) ve psikotisizm ölçeklerinden aldıkları puanlar arttıkça bireylerin evlilik uyumunun da düştüğünü ifade etmiştir. Eskin (2012), evlilik uyumlarını azaltan faktörleri kadın erkek olarak ayrı ayrı incelemiş ve erkeklerin iletişim kurarken eşleri tarafından dikkatle dinlenilmeme ve isteklerini anlamama gibi faktörlerin, kadınlarda ise eşlerinden bir şeyi istemeye korkma, eşleriyle iletişime geçememe gibi faktörlerin evlilik uyumunu azalttığını ifade etmiştir. Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda aslında evli bireyler arasındaki iletişimin uyum için ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Robinson ve Blanton (1993), uzun süren uyumlu evliliklerin beş temel taşından biri olduğunu ve bunlardan birinin eşler arası iletişim olduğunu belirtmiştir. Şener ve Terzioğlu (2008) ise, sağlıklı iletişim düzeyi ve iletişimden memnuniyet düzeyleri arttıkça evlilik uyumunun arttığını ifade etmiştir. Bu araştırmadan çıkan sonuçlar ve literatür göz önüne alındığında daha anlayışlı, empatik, birliktelik ruhu ile hareket eden ve eşinin duygusal ihtiyaçlarına karşı duyarlı davranabilen kişilik özelliklerine sahip evli bireylerin evlilik uyumlarının daha yüksek olacağını anlamaktayız.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde evli bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyet, gelir, eğitim durumu, evlilik süresi ve evlenme biçimi gibi demografik değişkenler açısından incelenmesi sonucunda ortaya çıkan sonuçlar literatür ışığında sunulacaktır. Ayrıca evlilik uyumunun kişilik özellikleri ve kişiler arası ilişki kurma tarzı ile ilişkili olma durumu incelenerek mevcut durum ortaya konulmaya çalışılacaktır.

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada evli bireylerin evlilik uyumlarının kişilik ve kişiler arası ilişkiler tarzı ile ilişkisi incelenmiş, aynı zamanda evlilik uyumu cinsiyet, gelir, eğitim durumu, evlilik süresi ve evlenme biçimi gibi demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre;

1. Evli bireylerin evlilik uyumu cinsiyet değişkenine farklılık göstermemektedir.
2. Evli bireylerin evlilik uyumu çiftlerin evlenme biçimine göre farklılık göstermemektedir.
3. Evli bireylerin evlilik uyumu çiftlerin evlilik süresine göre farklılık göstermekte olup, evlilik uyumu yıl arttıkça azalmaktadır.
4. Evli bireylerin evlilik uyumu evli bireylerin eğitim durumuna göre farklılık göstermekte olup, lisans mezunu evli bireylerin evlilik uyumları ortaokul mezunu evli bireylerin evlilik uyumlarından yüksektir.
5. Evli bireylerin evlilik uyumu evli bireylerin gelir durumuna göre farklılık göstermemektedir.
6. Evli bireylerin evlilik uyumu ile sahip oldukları kişilik özellikleri ve kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kişilerarası ilişki tarzlarından zehirleyici ilişki tarzı ve duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile evlilik

uyumu arasında negatif ilişki var iken, yumuşak başlılık ve besleyici ilişki tarzı ile evli bireylerin evlilik uyumu arasında pozitif bir ilişki vardır.

7. Evli bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleri ve kişilerarası ilişki tarzları evlilik uyumunu yordamaktadır.

6.2. Öneriler

1. Bu araştırmada evlilik uyumunun kişiler arası ilişki tarzları ve kişilik özellikleri ile ilişkisine yönelik bulgular nicel yöntemle toplanmış olup, daha detaylı sonuçlar elde etmek için nitel araştırmalar yapılması önerilmektedir.

2. Evlilik uyumunun araştırıldığı demografik değişkenlerin sonuçlarının araştırmalarda farklılık göstermesi nedeniyle tek bir değişken baz alınarak araştırma sonuçlarındaki farklılığın kaynağının tespit edilmesi önerilmektedir.

3. Kişiler arası ilişki tarzları ve kişilik; evlilik uyumunun önemli bir yordayıcısı olduğu için aile danışmanlığı alanında çalışan uygulamacıların bu noktalarda kişilik ve ilişki kurma tarzlar noktalarında çiftlere rehberlik ve bilinçlendirme çalışmaları yapması önerilmektedir.

4. Zehirleyici ilişki tarzının evlilik uyumu ile ilişkisinin yüksek olması sebebiyle bu ilişki tarzının içeriğinin ve aracılık eden değişkenlerin incelenmesi önerilmektedir.

5. Evli bireylerin evlilik uyumlarını etkileyen önemli değişkenler olarak kişilik ve ilişki tarzları konusunda çiftlere evlenmeden önce eğitim verilerek bilinçlendirilmelidir. Eğer evliliğe hazırlık konusunda mevcut programlar ya da çalışmalar varsa ekleme yapılmasının gerekliliği önerilmektedir.

6. Kişilik özellikleri evlilik uyumunun yordayıcısı olduğundan kişilik testi geliştirilerek evlenecek bireylere evlilik öncesi bu testin uygulanmasıyla birlikte çıkan sonuçlara göre evlilik uyumunun artırılmasına yönelik evlilik öncesi eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

7. Evli bireylerin evlilik uyumları 1 yıldan daha az olan evli bireylerde daha fazla olduğu ve 6-10 yıl ile 11-15 yıl evli bireylerin evlilik uyumlarının daha düşük olması evlilik uyumunun giderek azalan bir yapısının olduğunu göstermektedir. Bu açıdan çiftlerin evlilik uyum düzeylerinin devam etmesine yönelik evli bireyler için ilişki bakım atölyeleri yapılması önerilmektedir. Bununla birlikte çiftleri bu konuda bilinçlendirme seminerleri yaparak uzmandan yardım almaya yönlendirme çalışmaları yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbas, J., Aqeel, M., Abbas, J., Shaher, B., Jaffar, A., Sundas, J., & Zhang, W. (2019). The moderating role of social support for marital adjustment, depression, anxiety, and stress: Evidence from Pakistani working and nonworking women. *Journal of affective disorders*, 244, 231-238.
- Adam-Karduz, F.F. (2019). *Affetme eğilimi kazandırmaya yönelik psiko-eğitim programının affetme eğilimi kazandırma ve beş faktör kişilik özellikleri üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Adler, A. (2012). *Yaşamın anlam ve amacı*. (Çev. Kamuran Şipal). İstanbul: Say Yayınları.
- Akçadağ, P. (2018). *Evli bireylerde evlilik uyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aldous, J. (1996). *Family careers: Rethinking the developmental perspective*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Apay, S. E., & Gümüldaş, M. (2016). Gebelikte evlilik uyumu ve sosyal destek arasındaki ilişki. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 1-8.
- Arı, R., Üre, Ö., & Yılmaz, H. (2005), *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*, (3. Bsk), Konya: Mikro Basım-Yayım-Dağıtım.
- Ataman, A.(2004). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Aydın, A. (2005), *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (6.baskı.), Ankara: Tek Ağaç Eylül

Yayıncılık, s.70

Bacanlı, H.(2002), *Gelişim ve öğrenme*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bacanlı, H., İlhan, T., & Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik

ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim*

Bilimleri Dergisi, 7(2), 261-279.

Bakırcıaloğlu, A. (2018). *Evli bireylerin sahip oldukları değerler, iletişim becerileri*

ve evlilik uyumu arasındaki yordayıcı ilişki (Yayınlanmamış Yüksek Lisans

Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

İstanbul.

Bandura, A., (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive*

theory, Englewood Cliffs, NJ: Prentice – Hall.

Bayramkaya, E.(2009). *Sosyal fobi belirtileri, yetişkin bağlanma boyutları ve*

kişilerarası ilişki biçimleri arasındaki ilişkiler (Yayımlanmamış yüksek lisans

tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Berens, L. V. (1999). *The sixteen personality types: Descriptions for self-discovery.*

UK: Telos Publications.

Bernstein, D.A., Penner, L.A., Clarke-Steward, A. & Roy, E.J. (2011). *Psychology*

(9th Ed.). Andover, UK: Cengage Learning.

Bono, J. E., Boles, T. L., Judge, T. A., & Lauver, K. J. (2002). The role of

personality in task and relationship conflict. *Journal of personality*, 70(3),

311-344.

- Boyacıoğlu, G. (1996). Bilişsel kişilerarası yaklaşım, değerlendirme ve tedavi. (Eds. İ. Savaşır, G. Boyacıoğlu, E. Kabakçı). *Bilişsel Davranışçı Terapiler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Bradbury, N.B., Fincham, F.D.& Beach, S.R.(2002). Evlilik doyumunun doğası ve belirleyicileri üzerine araştırmalar: Son on yılın derlemesi (Çev. Ş.T.Kışlak). *Türk Psikoloji Bülteni*, 8 (24),120-127.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik*.(Çev: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları (s.22-23-77-78).
- Buss, D. M., & Craik, K. H. (1983). The act frequency approach to personality. *Psychological Review*, 90(2), 105.
- Canatan, K. (2013), *Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi*, (Ed. K. Canatan & E. Yıldırım), Aile Sosyolojisi, İstanbul: Açılım Kitap, 97-119.
- Carvalho, J., & Nobre, P. J. (2019). Five-factor model of personality and sexual aggression. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 63(5), 797-814.
- Ceyhan, O., Ozen, B., Simsek, N., & Dogan, A. (2019). Sexuality and marital adjustment in women with hypertension in Turkey: how culture affects sex. *Journal of human hypertension*, 33, 378-384.
- Corey, G. (2008), *Psikolojik Danışma Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*, Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Costa, L., (1991), Family sculpting in the training of marriage and family counselors, *Counselor education and supervision*, 31, 121-131.
- Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (2006). Age changes in personality and their

origins: Comment on Roberts, Walton, and Viechtbauer. *Psychological Bulletin In the public domain*, 32(1), 26-28.

Crow, L.D. (1967). *Psychology of human adjustment* (2nd ed.). Second Printing. New York: Alfred. A. Knopf.

Cüceloğlu, D. (2011). *İnsan ve davranışı: psikolojinin temel kavramları* (22. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çağ, P., & Yıldırım, İ. (2013). Relational and Personal Predictors of Marital Satisfaction. *Türk psikolojik danışma ve rehberlik dergisi*, 4(39), 13-23.

Çelen, N.(1999). *Öğrenme Psikolojisi*, (1. Baskı).Ankara: İmge Kitabevi.

Çelik, E.(2009). *Evli öğretmenlerin bağlanma stili, denetim odağı ve bazı nitelikleri açısından evlilik uyum düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Çelik, M., Tümkaya, S. (2012). Öğretim elemanlarının evlilik uyumu ve yaşam doyumlarının iş değişkenleri ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir eğitim fakültesi dergisi*, 13(1).

Çetin, F., Yeloğlu, H. O., Basım, H. N. (2015). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: Bir kanonik ilişki analizi. *Türk psikoloji dergisi*, 30(75), 81-92.

Demirkıran, S. (2006), *Özel Sektördeki Yöneticilerin ve Çalışanların Bağlanma Stilleri, Kontrol Odağı, İşdoyumu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Devito, J.A. (2002). *Messages: Building interpersonal communication skills* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Dokur, M. & Profeta, Y. (2006). *Aile ve çift terapisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Durmuş, E., & Baba, E. (2014). Evli Çiftlerin Duygusal Zeka Düzeyleri ile Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 23(1), 352-369.

Düzgün, G (2009). *Evli kişilerde depresyon, ilişkiye ilişkin inanç, kendini ayarlama düzeyinin evlilik uyumu ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ekinci, E., Güngörmüş, K., Topçu, G., & Kerek, E. (2012). Hemşirelik öğrencilerinin kişilerarası ilişki düzeylerinin belirlenmesi. *Bozok Tıp Dergisi*, 3, 33-38.

Engler, B. (2009). *Personality Theories* (8th Ed.). Boston: Milflin Harcourt Publishing Company.

Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., & Alpkan, R. L. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1), 39-47.

Erbil, D. D., & Hazer, O.(2018) Çalışan Bireylerin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi. *International journal of eurasian education and culture*, 3(5), 99-116.

Erden, M., Akman, Y.(2006). *Eğitim psikolojisi*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdinç, İ. (2018). *Evli çiftlerde, evlilik uyumu, cinsel yaşam doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans

- tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erişti, A. (2010). *Bağlanma stilleri, kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eroğlu, F. (2000). *Davranış bilimleri* (5.baskı). İstanbul: Beta.
- Ersanlı, K. (2005), *Davranışlarımız*, Samsun: Eser Ofset
- Ersevîm, İ. (2008). *Aile tedavisi*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Eshleman, J.R. & Bulcroft, R.A., (2006). *The Family*. (11th Edition). ABD: Pearson Education Inc.
- Eskin, M. (2012). Evlilik terapisi için başvuran çiftlerin evlilik doyumu ve evlilik terapisiyle hakkındaki görüşleriyle ilişkili etmenler. *Klinik psikiyatri*, 15(1), 226-237.
- Fışılıoğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerinin evlilik uyumu. *Psikoloji dergisi*, 7(28), 16-23.
- Fidanoğlu, O. (2006). *Evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. (2010). Marriage in the new millennium: A decade in review. *Journal of marriage and family*, 72(3), 630-649.
- Geçtan, E. (2014). *Psikanaliz ve sonrası*. 16.Basım, İstanbul: Metis Yayınları
- Gerrig, R. C. & Zimbardo, P. G. (2012). *Psikoloji ve yaşam* (Çev: Gamze Sart). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Gladding, S.T.(1995). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları* (5.basım.) . Ankara:Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Derneği.

- Gladding, S.T. (2002). *Family therapy history, theory, and practice*. (3.ed) Merrill Prentice Hall.
- Gottman, J.M., & Krokoff, L.J. (1989). Marital Interaction and satisfaction: A longitudinal view [Elektronik Version]. *Journal of consulting and clinical psychology*, 57(1), 47-52.
- Gottman, J. & Silver, N. (1999). *The seven principles for making marriage work*. New York: Three Rivers Press
- Gökmen, A. (2001). *Evli eşlerin birbirine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algularının evlilik doyumu üzerindeki etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Greenwald, J. (1999). *Bağımlılık mı? Bağlılık mı? Zehirleyici ilişkilerden besleyici ilişkilere*. (Çev.Zeynep Yıldırımoğlu). İstanbul: Kuraldışı.
- Guthrie, R. V. (1968). *Psychology in the world today an interdisciplinary approach*. USA: Addison-Wesley Publishing Company.
- Gülsün, M., Ak, M., & Bozkurt, A. (2009). Psikiyatrik açıdan evlilik ve cinsellik. *Psikiyatride guncel yaklasimlar* 1(1), 68-79.
- Güney, S. (2002), *Davranış bilimleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s.258-262
- Gürüz, D. , & Temel-Eğinli, A. (2008). *İletişim becerileri: Anlamak, anlatmak, anlaşmak*. Ankara: Nobel.
- Güvener, M. (2018). *Evlilik uyum durumuna göre çiftlerin depresif durumları ve olumsuz otomatik düşünceleri açısından karşılaştırılması* (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya .
- Güvenç, B. (1984), *İnsan ve kültür*, 4. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Halford, W., & Markman, H. J. (1997). *Clinical handbook of marriage and couples interventions*. John Wiley & Sons Inc.
- Hamarta, E., Deniz, M., Dilmaç, B., & Arslan, C. (2015). Evlilik içi ilişki ile evlilikteki yaşam doyumunun evli çiftlerin değerleri açısından incelenmesi. *International journal of human sciences*,12(1), 55-69.
- Hasta, D. & Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası İlişki Tarzları ve Empati Açısından Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (1).
- Hendrix, H. (2007). *Getting the love you want: A guide for couples*. St. Martin's Griffin.
- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan ilişkileri*. (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Hoşgör, E. (2013). *Evli çiftlerin öfke ifade tarzları ve evlilik uyumunun incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- İsır, T. (2006). *Örgütlerde Personel Seçme Süreci: Bir Kamu Kuruluşundaki Yönetici Personelin Kişilik Özelliklerinin Tespit edilerek Personel Seçim Sürecinin İyileştirilmesi Üzerine Bir Araştırma* (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana
- İtoh, K.(2002). Personality research with non-human primates: theoretical formulation and methods. *Primates*. 43(3).
- İçli, G., (1997), Aile araştırmalarında yöntem ve yaklaşım, *PAÜ. eğitim fakültesi dergisi*,3
- İnanç, B. Y., & Yerlikaya, E. E. (2011). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi

Yayıncılık.

James, M., & Jongeward, D. (1993). *Kazanmak için doğarız* (Çev. T. Şenruh). (2.

Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Jenkins ,J.M .,Rasbash,J., & O'Connor ,T.G.(2003). The role of the shared family context in defferiantial parenting .*Developmental psycholgy* , 39,99-113.

Johnson, D.R., White L.K., Edwards J.N., & Booth, A. (1986). Dimensionsof marital quality: toward methodological and conceptual refinement. *journal of family issues*,7, 31-49.

Jose, O., & Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction? .

Journal of sex & marital therapy, 33, 73-85.

Kabasakal, Z., & Soylu, Y. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumunun cinsiyet ve eş desteğine göre incelenmesi. *Eğitim ve öğretim araştırmaları dergisi*, 5(4), 208-214.

Kansız, M., & Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu psikiyatri dergisi*, 12(1), 24-29.

Kaptan, N. (2018). *Benlik kurguları açısından ilişki tarzlarının incelenmesi*.

(Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Karabağ, S. (2019). *Evli bireylerin evlilik sürelerinin cinsel doyum ve evlilik uyumu ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karakaş, D. (2018). *Evli kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının evlilik uyumuna etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Ondokuz Mayıs

Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi* (22. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological bulletin*, 118(1), 3.

Kaya, A.(2007). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kaygas, Y. (2017). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzları ve çatışma çözme eğilimleri arasındaki ilişkide affetmenin aracı rolü* (Yayınlanmamış Yüksekisans Tezi) Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Kelly, E. L., & Conley, J. J. (1987). Personality and compatibility: A prospective analysis of marital stability and marital satisfaction. *Journal of personality and social psychology*,52(1), 27.

Kesebir, Ş. , Özdoğan Kavzoğlu, S. , & Üstündağ, M.F., (2011), Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar-current approaches in Psychiatry*, 3(2):321-342

Keith, D. V., & Whitaker, C. A. (1982). Experiential/symbolic family therapy. *Family counseling and therapy*, 43-74.

Kışlak, Ş. T., & Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Sosyal politika çalışmaları dergisi*, 5(5).

Kiesler, D. J. (1983). The 1982 interpersonal circle: A taxonomy for complementarity in human transactions. *Psychological review*, 90(3), 185.

- Kulaksızoğlu, A. (2003), *Farklı gelişen çocuklar*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık
- Kuzu, A. (2017). *Evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve mizaç arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Larson, J. H., & Holman, T. B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 228-237.
- Larson, J .H. (2002). *The Great Marriage Tune-Up Book*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lavi, I., Fladeboe, K., King, K., Kawamura, J., Friedman, D., Compas, B., ... & Katz, LF. (2018). Kanserli çocukların ailelerinde stres ve evlilik uyumu. *Psiko onkoloji* , 27 (4), 1244-1250.
- Locke, H. J. (1951). Predicting adjustment in marriage: A comparison of a divorced and a happily married group. *American sociological review* 12 (2), 187-191.
- McDonald, J. E., Olson, J. R., Lanning, A. H., Goddard, H. W., & Marshall, J. P. (2018). Effects of religiosity, forgiveness, and spousal empathy on marital adjustment. *Marriage & family review*, 54(4), 393-416.
- Molgora, S., Fenaroli, V., Acquati, C., De Donno, A., Baldini, M. P., & Saita, E. (2019). Examining the role of dyadic coping on the marital adjustment of couples undergoing assisted reproductive technology (ART). *Frontiers in psychology*, 10, 415.
- Moody, M. C. (2007), *Adaptive behavior in intercultural environments: the relationship between cultural intelligence factors and big five personality traits* (Doctorate Dissertation). George Washington University, Washington.
- Murat, D. (2019). *Çiftler arasındaki evlilik uyumunun evli kalma sürelerine bağlı*

olarak beden algısı, kıskançlık düzeyleri ve akılcı olmayan inançları ile ilişkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Murdock, N.L. (2014), *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları*, (2.baskı), Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık

Nairne, J.S. (2009). *Psychology* (5th Ed.). Wadsworth: Cengage Learning

Nystul, M.S. (1993). *The art and science of counselling and psychotherapy*. New York.

Oral, N. (2006). *Yeme tutum bozukluğu ile kişilerarası şemalar, bağlanma stilleri, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özaydınlık Ş. (2014), *Evli çiftlerin evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve romantik ilişkilerindeki sosyal ilginin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özbatağ, L. (1983), *Psikolojide ilk adım*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri

Özbay, Y. (2004), *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*, (5. Bsk.), Ankara: Öğreti Pegem A Yayıncılık.

Özdemir, O., Özdemir, P., Kadak, M.T., & Nasıroğlu, S. (2012), *Kişilik gelişimi. Psikiyatride güncel yaklaşımlar*. 4(4), 566-589.

Özer, A., & Cihan-Güngör, H. (2012). *Yükleme tarzları, bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerine göre evlilik uyumu. Mersin Üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 8(2), 11-24.

- Özguven, İ. E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*, Ankara: PDREM
- Öztan, N. (1996). *Kişilerarası İlişkiler Tarz Ölçeği ve Güvenirliği: Bir Ön Çalışma*.
VIII.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar., 21-23 Eylül 1994 İzmir.
 (Editör: YurdalTopsever & Melek Göregenli). Ankara: Türk Psikologlar
 Derneği Yayınları.
- Öztürk, M.O., (2002), *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (9. Baskı). Ankara: Nobel Tıp
 Kitabevleri.
- Öztürk, M. O. (2004). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (10. Baskı). Ankara: Nobel tıp.
- Özyurt, B.E.(2007).*Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Parlak, Ö., & Koçoğlu-Sazkaya, M. (2018). Beş faktör kişilik özelliklerinin iş
 yaşamında yalnızlık üzerine etkisinin incelenmesi. *Sosyal bilimler
 araştırmaları dergisi*, 8(1).
- Piercy, F.P., Sprenkle, D.H., & Wetchler, J.L., (1997). *Family therapy sourcebook*
 (2nd ed.). New York: Guilford.
- Priebe, S., & Pommerien, W. (1992). The therapeutic system as viewed by
 depressive inpatients and outcome: an expanded study. *Family process*, 31(4),
 433-439.
- Proulx, C. M., Helms, H. M., & Buehler, C. (2007). Marital quality and personal
 well-being: A meta-analysis. *Journal of marriage and family*, 69(3), 576-593.
- Robinson, L. C., & Blanton, P. W. (1993). Marital strengths in enduring marriages.
FamilyRelations, 42(1), 38-45.
- Ryckman, R. M. (2008). *Theories of personality* (9th Ed.) Belmont C.A.: Thomson
 Learning Inc.

- Sadeghi, A., Khedmati, Z., & Yousefi, A. (2018). The effect of job orientation and job stress on marital adjustment among Guilan Office of Education Staff. *Sociology mind*, 8(2).
- San Bayhan, P., & Artan, İ. (2012), *Çocuk gelişimi ve eğitimi*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Sardoğan, M.E., & Karahan, T.F., (2007), *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Satir, V.M., (1972), *Peoplemaking*, Palo Alto, CA: Science and Behavior
- Saymaz, İ.(2003).*Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Seibert, S.E., & Kraimer, M.L., (2001). Beş faktör kişilik kişilik ve kariyer başarısı. *Mesleki davranış dergisi* , 58 (1), 1-21.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim. Kuramdan uygulamaya*. (10. Baskı) (s. 72). Ankara: Gazi.
- Siyez, D. M. (2013). *Ergenlerde problem davranışlar: okul temelli önleme çalışmaları ile ilgili uygulama örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Smith, M. M., Sherry, S. B., Vidovic, V., Saklofske, D. H., Stoeber, J., & Benoit, A. (2018). Perfectionism and the five-factor model of personality: A meta-Analytic review. *Personality and Social Psychology Review*,
- Snyder, D. K., & Regts, J. M. (1990). Personality correlates of marital dissatisfaction: A comparison of psychiatric, maritally distressed, and nonclinic samples. *Journal of sex & marital therapy*, 16(1), 34-43.
- Solmuş, T. (2009). *Mozaiğin kadınları: Bağlanmaları ve aşklarıyla Türkiye’li*

kadınlar. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Somer, O., & Goldberg, L.R. (1999), "The structure of Turkish trait descriptive adjectives", *Journal of personality and social psychology*, 76
- Somer, O., Korkmaz, M., & Tatar, A. (2002). Beş faktör kişilik envanterinin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerinin oluşturulması. *Türk psikoloji dergisi*, 17 (49),21-33.
- South, S.J. & Lloyd, K.M. (1995). Spousal alternatives and marital dissolution. *American sociological review*, 60, 21-35.
- Sözcan, Z. (2019). *Kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimi üzerine etkisi: Sakarya Üniversitesi örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of marriage and the family*, 15-28.
- Sperling, M. B., & Berman, W. H. (Eds.). (1994). *Attachment in adults: Clinical and developmental perspectives*. Guilford Press.
- Stahmann, R. F., & Hiebert, W. J. (1987). *Premarital counseling: The professional's handbook*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Sullivan, B. F., & Schwebel, A.I. (1995). Relationship beliefs and expectations of satisfaction in marital relationships: Implications for family practitioners. *The Family journal: counseling and therapy for couples and families*, 3, 298-305.
- Şahin, N.H., Durak, A. & Yasak, Y.(1994). *kişilerarası ilişkiler ölçeği: psikometri özellikleri*. VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 21-23 Eylül, İzmir.

- Şendil, G., & Korkut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji çalışmaları/studies in psychology*, 28, 15-34.
- Şener, A., & Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Sosyal politika çalışmaları dergisi*, 13(13), 7-20.
- Tate, A. M., Martire, L. M., & Zhaoyang, R. (2019). Spousal understanding and marital satisfaction in pain patients and their spouses. *Personal relationships*.
- Tekin-Çatal, M., & Kalkan, M. (2018). Üniversite öğrencilerinde kişilerarası ilişki tarzları ve romantik ilişkilerde sosyal ilgi düzeylerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(11).
- Tellioglu, P., & Özdemir, H. (2018). Kırsal Kesimde Yaşayan Evli Kadınların Aile İşlevlerinin Evlilik Uyumuna Etkisi. *Sosyal bilimler enstitüsü dergisi*.
- Triandis, H.C. ve Suh, E.M. (2002). Cultural influences on personality. *Annual reviews psychology*, 53, 133-160.
- Tugut, M. (2015). Türkiye boşanma nedenleri araştırması 2014. İstanbul: *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*, 30, 2018.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte uyum ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Psikiyatri psikoloji psikofarmakoloji dergisi*, 7(1), 50-57.
- Tutarel-Kışlak, Ş & Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Aile ve toplum eğitim-kültür ve araştırma dergisi*, 5(2), 35-41.

- Tuzcu, A. (2017). *Evli bireylerde kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerine etkisi* (Yükseklisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Uzamaz, F. (2000). *Sosyal Beceri Eğitiminin ergenlerin kişilerarası ilişki düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü, Adana.
- Uzbaş, A,(2007). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ünlü, S. (2001). *Sosyal psikoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.
- Velidedeoğlu-Kavuncu, N. (2011). *Kadın erkek ilişkilerinde sorunlar ve çözümler*. Efil Yayınevi: Ankara.
- Watzlawick, P. (1978). *The language of change*. New York: Basic Books.
- Yanbastı, G. (1996). *Kişilik kuramları*, (2.bsk.), İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Yavuz, F. (2019). *Kişilik inançlarının ve depresif belirtilerin evlilik uyumuna etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2004). *Evlilik okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgan İnanç, B., & Yerlikaya, E. (2012). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi
- Yedirir, S., & Hamarta, E. (2015). Emotional expression and spousal support as predictors of marital satisfaction: the case of Turkey. *Educational sciences: theory and practice*, 15(6), 1549-1558.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Çalışan anne ve çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Yılmaz-Özkan, P. (2018). *Evli bireylerin stresle başa çıkması ile evlilik uyumunun İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, H., İlketenci, R., Yılmaz, A. S., & Mamirova, C. (2018). Evli bireylerin problem çözmede kullandıkları yaklaşımlar ve evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *MANAS sosyal araştırmalar dergisi*, 7(2), 445-462.
- Yiğit, İ., & Çelik, C. (2016). İlişki doyumunun erken dönem uyum bozucu şemalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kendilik algısı açısından değerlendirilmesi. *Türk psikoloji yazıları*.
- Yunus-Tozan, S. (2019), *Çocukluk çağı travmalarının evlilik uyumu ve evlilik doyumuna etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zel, U. (2006). *Kişilik ve liderlik* (2. Bs.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Zoby, M. M. (2005). *The association between personality and marital and relationship outcome*. Regent University.

10. Kaç yıldır evlisiniz? () Bir yıldan az () 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üzeri
11. Sahip olduğunuz çocuk sayısı:
13. Eşinizle yakınlığınız var mı? Yakın akraba () Uzak akraba () Akrabalık yok ()

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabın altını çiziniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:	erkeğin susması ile
	kadının susması ile
	karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır.
11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?	Hepsini
	Bazılarını
	Çok azını
	Hiç birini
12.Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?	Dışarıda birşeyler yapmayı
	Evde oturmayı
Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih eder?	Dışarıda birşeyler yapmayı
	Evde oturmayı
13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?	Sık sık
	Arada sırada
	Çok seyrek
	Hiçbir zaman
14. Hayatınızı yeniden yaşabilseydiniz,	Aynı kişiyle evlenirdiniz
	Farklı bir kişiyle evlenirdiniz
	Hiç evlenmezsiniz.
15.Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?	Hemen hemen hiçbir zaman
	Nadiren
	Çoğu konularda
	Her konuda

EK-3

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi

Açıklama: Aşağıdaki bireyleri tanımak için kullanılan sıfat çiftleri verilmektedir. Sizden istenen, her bir sıfat çiftini okuyarak size uygunluk derecesine karar vermenizdir. Her sıfat çifti için bir tek daireyi doldurunuz. Doğru cevap yoktur. Size uygun bir cevap vardır. Bunu dikkate alarak cevaplamaya çalışınız. Her satırda bir işaretleme yapınız.

		Çok Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Ne uygun, ne uygun değil	Biraz Uygun	Oldukça Uygun	Çok Uygun	
Birinci örnek kişi	İçedönük	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Dışa dönük
Birinci örnek kişi	İçedönük	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Dışa dönük
Birinci örnek kişi	İçedönük	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Dışa dönük

Sıra Nu.		Çok Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Ne uygun, ne uygun değil	Biraz Uygun	Oldukça Uygun	Çok Uygun	
1	Sakin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sinirli
2	Yalnızlığı tercih eden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sosyal(topluluğu seven)
3	Sanata ilgisiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sanata ilgili
4	Kindar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Affedici
5	Düzensiz	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzenli
6	Sabırlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Sabırsız
7	Silik(belirgin olmayan)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Atak
8	Hayal gücü zayıf	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hayal gücü kuvvetli

